

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
18 квітня 2019 року № 88-Н

Форма № П-4.04

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

Навчально-науковий Інститут харчових технологій,
готельно-ресторанного та туристичного бізнесу

Денна форма навчання

Кафедра педагогіки та суспільних наук

Допускається до захисту

Завідувач кафедри _____ І. М. Петренко
(підпис, ім'я та прізвище)

«_____» _____ 20.... р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

**на тему «ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ
ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО КУЛЬТУРНО-
ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ»**

(за матеріалами _____)
(повна назва підприємства)

**зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»
освітня програма «Педагогіка вищої школи»
ступеня магістр**

Виконавець роботи Лучко Андрій Павлович

(підпис, дата)

Науковий керівник д.пед.н., доц. Кононец Наталія Василівна

(підпис, дата)

Полтава 2020

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
18 квітня 2019 року № 88-Н

Форма № П-4.03

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

Затверджую

Завідувач кафедри _____ І. М. Петренко
(підпис)

« ____ » _____ 20.. р.

**ЗАВДАННЯ ТА КАЛЕНДАРНИЙ ГРАФІК
ВИКОНАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ****на тему «ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ
ОСВІТИ ДО КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ»****Здобувачем вищої освіти зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»****Освітня програма «Педагогіка вищої школи»****Прізвище, ім'я, по батькові Лучко Андрій Павлович**

Затверджена наказом ректора № ____ від « ____ » _____ 20.. р.

Зміст роботи (визначається кожною кафедрою окремо)	Термін виконання	Термін фактичного виконання
1. Підбір і вивчення літературних джерел, вибір теми, її обґрунтування	до 17.10.2019 р.	
2. Складання і затвердження розгорнутого плану	до 14.11.2019 р.	
3. Написання теоретичного першого розділу	до 01.02.2020 р.	
4. Написання другого розділу	до 27.11.2020 р.	
5. Розробка та обґрунтування висновків та пропозицій	до 10.05.2020 р.	
6. Подання дипломної роботи для обговорення у ЗВО, на матеріалах якого виконувалась дипломна робота	до 11.06.2020 р.	
7. Доопрацювання дипломної роботи з урахуванням зауважень і пропозицій	до 01.09.2020 р.	
8. Оформлення роботи, та подання роботи науковому керівнику	до 01.10.2020 р.	
9. Подання дипломної роботи на кафедру	до 15.11.2020 р.	
10. Подання дипломної роботи для зовнішнього рецензування	до 01.12.2020 р.	

Дата видачі завдання « ____ » _____ 20.. р.

Здобувач вищої освіти _____
(підпис)Науковий керівник _____ **д.пед.н., доц. Кононець Наталія Василівна**
(підпис)**Результати захисту дипломної роботи**Дипломна робота оцінена на _____
(балів, оцінка за національною шкалою, оцінка за ЄКТС)

Протокол засідання ЕК № ____ від « ____ » _____ 20...р.

Секретар ЕК _____ **Т. І. Тетко**
(підпис) (ім'я та прізвище)

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСПЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

Оцінювання

дипломної роботи, виконаної здобувачем вищої освіти

Лучко Андрій Павлович

(прізвище, ім'я, по-батькові)

зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»

ступеня магістр

на тему ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ

ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ

№ з/п	Показники оцінювання	Бали
1.	Зміст (до 60 балів)	
2.	Оформлення та організація виконання (до 10 балів)	
3.	Захист (до 30 балів)	
	Усього балів	
	Оцінка за національною шкалою	
	Оцінка за шкалою ЄКТС	

Підпис членів екзаменаційної комісії:

_____	_____
(підпис)	(ім'я, прізвище)
_____	_____
(підпис)	(ім'я, прізвище)
_____	_____
(підпис)	(ім'я, прізвище)
_____	_____
(підпис)	(ім'я, прізвище)
_____	_____
(підпис)	(ім'я, прізвище)

Протокол засідання ЕК № _____ від «_____» _____ 2020 р.

Секретар ЕК

(підпис)

Тетко Т.І.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ

Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів та висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (37 джерел) та додатків. Загальний обсяг роботи становить 95 сторінок, з них основного тексту – 84 сторінки.

Ключові слова: культурно-освітня робота, майбутній викладач, заклад вищої освіти, формування готовності майбутніх викладачів, музеї.

Об'єктом дослідження є особливості проведення культурно-освітньої роботи.

Предмет дослідження – модель формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність моделі формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

Методи дослідження. Відповідно визначених завдань використано такі методи дослідження:

– теоретичні: аналіз літератури, вивчення педагогічного досвіду, програмних документів і методичних матеріалів закладів вищої освіти; порівняння, аналіз, синтез, абстрагування, систематизація емпіричних даних, моделювання, що дало змогу виявити сутність, розробити модель формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи;

– емпіричні: спостереження, бесіда, анкетування, тестування, самоспостереження, опитування, педагогічний експеримент для перевірки готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи у професійній діяльності;

– статистичні: для встановлення вірогідності результатів дослідницько-експериментальної роботи та їх інтерпретації.

Практичне значення роботи полягає у використанні сформульованих у магістерській роботі основних теоретичних положень для подальшого дослідження особливостей підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти, яке може бути використане при створенні підручників, статей та у процесі реалізації культурно-освітньої роботи.

FORMATION OF READINESS OF FUTURE TEACHERS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS FOR CULTURAL AND EDUCATIONAL WORK

The master's thesis consists of an introduction, two sections and conclusions to them, general conclusions, a list of used sources (37 sources) and appendices. The total volume of the work is 95 pages, of which the main text is 84 pages.

Key words: cultural and educational work, future teacher, institution of higher education, formation of readiness of future teachers, museums.

The object of research is the peculiarities of cultural and educational work.

The subject of the research is a model of forming the readiness of future teachers of higher education institutions for cultural and educational work.

The purpose of the study is to theoretically substantiate and experimentally test the effectiveness of the model of forming the readiness of future teachers of higher education institutions.

Research methods. Accordingly, the following research methods were used:

- theoretical: analysis of literature, study of pedagogical experience, program documents and methodical materials of higher education institutions; comparison, analysis, synthesis, abstraction, systematization of empirical data, modeling, which allowed to reveal the essence, to develop a model of formation of readiness of future teachers of higher education institutions for cultural and educational work;

- empirical: observation, conversation, questionnaire, testing, self-observation, survey, pedagogical experiment to test the readiness of future teachers of higher education institutions for cultural and educational work in professional activities;
- statistical: to establish the reliability of the results of research and experimental work and their interpretation.

The practical significance of the work lies in the use of the main theoretical provisions formulated in the master's thesis for further study of the training of future teachers of higher education, which can be used in creating textbooks, articles and in the implementation of cultural and educational work.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	11
1.1. Сутність культурно-освітньої роботи в закладах вищої освіти	11
1.2. Культурно-освітня робота викладачів закладів вищої освіти засобом співпраці з музеями	30
1.3. Особливості формування готовності майбутніх викладачів до проведення культурно-освітньої роботи у закладах вищої освіти	44
Висновки до першого розділу	53
РОЗДІЛ II. МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ	58
2.1. Структура моделі формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи	58
2.2. Експериментальна перевірка ефективності моделі формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи	63
Висновки до другого розділу	76
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	86
ДОДАТКИ.....	90
Додаток А.....	90
Додаток Б	94

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасному світі активно відбувається інтеграція освітнього процесу саме у зовнішній культурно-освітній простір. Інтегрувати освітній процес у зовнішній культурно-освітній простір в умовах закладу освіти можна засобами екскурсії, пізнавальні заходи, відвідування історичних місць тощо. Відповідно викладачі закладів вищої освіти потребують підготовки до такого виду діяльності, знати особливості, позитивні і негативні риси та можливі наслідки.

Науково-технічний прогрес, неперервне зростання кількості інформації, підвищення ролі особистості, інтелектуалізація її діяльності, швидкоплинність змін у світі – все це потребує якісно нового рівня професійного формування фахівців у закладах вищої освіти, готових до проведення культурно-освітньої роботи для підвищення ефективності виховання та навчання студентської молоді.

Специфіку культурно-освітньої роботи викладачів закладів вищої освіти убачаємо в тісному взаємозв'язку з діяльністю музеїв, бібліотек, театрів чи кінотеатрів. Саме культурно-освітня робота розкриває шляхи всестороннього розвитку особистості, формують особистість. Тому зростає потреба у висококваліфікованих викладачах, що володіють культурою, знаннями та вміннями для проведення культурно-освітньої роботи, що є складником професійної майстерності майбутніх викладачів.

У науковий аналіз теорії і практики культурно-дозвілєвої діяльності значний внесок зробили І. Бестужев-Лада, А. Гордон, А. Жарков, Т. Кисельова, В. Ковшаров, Ю. Красильников, В. Петрушев, В. Піменова, Г. Пруденський, Б. Трушин, Е. Соколов, Ю. Стрільцов. Питання культурно-освітньої роботи розглядають у своїх роботах Л. Абрамов, М. Белік, О. Грищенко, Д. Сиволап. Але аспект культурно-освітньої роботи викладачів закладів вищої освіти мало досліджений у наукових доробках українських вчених. Тому ми у даному дослідженні розкриємо саме цей аспект.

Отже, актуальність цієї проблеми, недостатній рівень її теоретичної та методичної розробленості, необхідність подолання вказаних суперечностей спричинили вибір теми дослідження: **«Формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи».**

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність моделі формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

Завдання дослідження:

1. Виявити сутність культурно-освітньої роботи в закладах вищої освіти.
2. Проаналізувати культурно-освітню роботу викладачів закладів вищої освіти засобом співпраці з музеями
3. Обґрунтувати особливості формування готовності майбутніх викладачів до проведення культурно-освітньої роботи у закладах вищої освіти.
4. Розробити та експериментально перевірити модель формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.
5. Проаналізувати експериментальну перевірку ефективності моделі формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

Об'єкт дослідження – особливості проведення культурно-освітньої роботи.

Предмет дослідження – модель формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

Методи дослідження: *теоретичні:* аналіз літератури, вивчення педагогічного досвіду, програмних документів і методичних матеріалів закладів вищої освіти; порівняння, аналіз, синтез, абстрагування, систематизація емпіричних даних, моделювання, що дало змогу виявити сутність, розробити модель формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи; *емпіричні:* спостереження, бесіда, анкетування, тестування, самоспостереження, опитування, педагогічний експеримент для перевірки готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-

освітньої роботи у професійній діяльності; *статистичні* – для встановлення вірогідності результатів дослідницько-експериментальної роботи та їх інтерпретації.

Практичне значення роботи полягає у використанні сформульованих у магістерській роботі основних теоретичних положень для подальшого дослідження особливостей підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти, яке може бути використане при створенні підручників, статей та у процесі реалізації культурно-освітньої роботи.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти України за темою дослідження.

Експериментальна база дослідження: Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Структура роботи складається зі вступу, двох розділів та висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (37 джерел) та додатків. Загальний обсяг роботи становить 95 сторінок, з них основного тексту – 84 сторінки.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1.1. Сутність культурно-освітньої роботи в закладах вищої освіти

Освіта являється елементом формування індивідуальної і суспільної свідомості, спосіб соціалізації, що виражає ціннісні установки суспільства і соціальні очікування. Освіта – з одного боку, розвиток, що йде зсередини і заснований на природних здібностях людини, з іншого – це зовнішні характеристики формування особистості, подолання і заміщення її природних нахилів соціально і культурно обумовленими вміннями і навичками.

Освіту можна віднести до процесу залучення людини до культури і результат розвитку культури, найважливіша форма передачі культури, соціокультурна система, що забезпечує культурний наслідок і розвиток людської індивідуальності.

Сьогодні велика увага приділяється питанням освіти населення в різних сферах сучасного суспільства: соціальної, економічної, політичної і духовній та ін. Тому актуальними стають механізми трансляції та популяризації знань. Інтерпретація є особливим способом організації різнорівневого спілкування в галузі культури і мистецтва. Організувати виховання так, щоб він став процесом, що збагачує уявлення людини про світ, процесом придбання знань і навичок, шляхом пошуку відповідей на поставлені питання. Складність полягає в тому, що необхідно врахувати момент суб'єктивності сприйняття суб'єктом художніх творів і артефактів, які пов'язані з його особистим досвідом: трансляція і інтерпретація смислів здійснюються на соціальному рівні. Роль суб'єкта як ініціатора цінностей культури є значною, так як їх актуалізація та подальше функціонування безпосередньо залежать, з одного боку, від особистого інтересу, а з іншого – від потреб суспільства. Отримання і осмислення значимих для культури фактів, подій,

творів глибоко індивідуально. Створення сприятливих умов для ефективної комунікації є сьогодні одним з провідних напрямів культурно-освітньої роботи, яка визначається як діяльність, що спрямована на формування, збереження, поширення культурних цінностей, національних надбань і залучення до них різних верств населення (Бабанский Ю., 1989).

У навчальному процесі закладів вищої освіти культурно-освітня діяльність відіграє важливу роль, оскільки забезпечує принцип збереження і поширення цінностей і смислів культури в різних соціальних умовах. Наведемо таке визначення: «культурно-освітня діяльність – це прогресуюча соціально необхідна діяльність, метою здійснення якої є широке поширення різного типу інформації, що має пріоритетне значення при встановленому рівні розвитку суспільства. Культурно-освітня діяльність залучена практично в усі сфери життя людей: політику, економіку, освіту, медицину, дозвілля, кар'єру і т.д.» (Морозова С., 2013, с. 174).

За Г. Рзаєвою, всебічний гармонійний розвиток особистості або людського колективу в розумовому, морально-соціальному, естетичному і фізичному відношенні. Основна мета культурно-освітньої роботи пов'язана з творчістю особистості: «переживання справжнього у творчості науковій, прекрасного у творчості художній ... збагачує життя людини, розкриває в ній нові здібності та якості і долучає до світу духовних цінностей» (Рзаева Г., 2015).

Ще за часів Петра I почали з'являтися нові освітні установи, відкриватися бібліотеки і музеї, які можна вважати передумовами виникнення культурно-освітньої діяльності, яку спрямовано на просвітництво населення.

У XIX столітті визначаються основні форми роботи в рамках культурно-освітньої діяльності. До них відносять народні читання і публічні лекції, виставки, екскурсії, народні театри і концерти, кінематограф, спектаклі, народні гуляння. В XX столітті культурно-освітня діяльність стає частиною культурно-дозвіллевої діяльності. Саме тому відкривається ряд установ, робота яких спрямована на культурний розвиток суспільства. Наведемо оновлене поняття культурно-освітньої роботи – «система заходів, що сприяють вихованню і політичній освіті

трудящих, підйому їх загального культурного рівня, розвитку творчих здібностей, організації дозвілля» (Яременко Л., 2019). Нового значення свого розвитку культурно-освітня робота отримала, коли було введено стандарти професійної підготовки вчителів та викладачів.

Культурно-освітня і соціально-культурна діяльність теж виявляються дуже близькими за змістом і виступають як синоніми до культурно-освітньої роботи. Об'єднуючим елементом в усіх цих видах діяльності є «культурний». У словнику Д.Н. Ушакова, діяльність визначається як «робота, систематичне застосування своїх сил в довільній області (Філатьєва Т., 2015).

Культурні установи та організації (музеї, бібліотеки) реалізують освітні проекти і зацікавлені в залученні великої кількості відвідувачів. На жаль, займаючись самоосвітою, люди не орієнтуються на культурно-освітні заходи.

Поняття «культурно-освітня діяльність» з'явилося у вітчизняному музеєзнавстві на початку 1990-х років. Його активне застосування і поширення було пов'язано з формуванням нових методів і способів роботи з молоддю, культурно-історичної спадщини, коли відбувається переосмислення основних моделей розвитку, поширення комунікаційного підходу.

На різних етапах свого розвитку культурно-освітня робота змінювалася, наповнювалася новими змістовими аспектами відповідно до змін, що відбуваються в соціокультурному просторі. В даний час до основних традиційних форм культурно-освітньої роботи, відносять: екскурсії, тематичні вечори, лекції, гуртки, клуби, консультації (Макеева І., 2012, с. 127).

В сучасних умовах культурно-освітня робота спрямована на різні соціальні групи, спільноти, постійну і потенційну аудиторію. У зв'язку з цим серед основних напрямків культурно-освітньої роботи є інформування, яке являє собою процес отримання первинних відомостей. Культурно-освітня робота в сучасному світі певним чином пов'язана з розширенням партнерських зв'язків з періодичною пресою та телебаченням, так як існує в умовах їх інтенсивного розвитку і впливу. Ці умови викликають потребу знаходити комунікативні образи, які сприяли б виникненню інтересу і активності (Макеева І., 2012, с. 128-129).

Однак, незважаючи на розвиток різних напрямів і форм культурно-освітньої роботи, учасники відзначили негативні аспекти, які запам'яталися при організації культурно-освітньої роботи. Згідно з цим, в числі причин знижують популярність культурно-освітніх заходів громадяни називають:

- низький рівень комфорту;
- недолік в інформації;
- поганий стан будівлі;
- рідкісна змінюваність;
- недостатньо високий рівень заходів.

Ефективне становлення особистості майбутнього фахівця під час навчання у закладі вищої освіти у педагогічному процесі можливе лише за умов, коли їх обґрунтовано й гармонійно залучено до культурно-освітньої діяльності.

Використання культурно-освітньої роботи у навчальному процесі студентів – одна з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку освітнього процесу, що сприяє підвищенню ефективності педагогічного процесу. Тому для успішного й цілеспрямованого проведення культурно-освітньої роботи, викладачі закладів вищої освіти мають знати загальний опис особливостей культурно-освітньої роботи, їх характеристики та можливості, форми організації та проведення.

Завданнями культурно-освітньої роботи в закладах вищої освіти є:

- створення єдиної системи виховання студентів, використовуючи наукові та літературно художні інформаційні ресурси;
- збереження та примноження культурних традицій закладу вищої освіти;
- утвердження у культурно-освітній роботі пріоритету національної культури при обов'язковому опануванні загальнолюдських цінностей.

Основні напрямки культурно-освітньої роботи:

- критико-аналітичні способи: диспути, обговорення певних заходів та активностей, вечори-зустрічі, вечори-портрети про відомих особистостей, тематичні вечори, екскурсії;
- рекомендаційно-інформаційні способи: відвідування музеїв, бібліотек,

театрів та кінотеатрів, участь в заходах та проведення заходів.

Культурно-освітня робота викладачів закладів вищої освіти передбачає формування у студентів цінності до людського життя, поширення та збереження національних надбань, формування совісті, моральних якостей, етичних принципів.

Принципи проведення культурно-освітньої роботи:

- принцип наочності (дозволяє використовувати на будь-якому заході ілюстративний матеріал, аудіоматеріал, ресурси рідкісних ілюстрацій). Наочність інформації підвищує його засвоєння та сприймання молоддю, тому що задіяні всі канали сприйняття інформації – зоровий, механічний, слуховий і емоційний;
- принцип доцільності (використання презентацій культурного спрямування доцільно на будь-якому етапі вивчення теми і на будь-якому етапі заняття). Подача інформації у вигляді презентацій скорочує час проведення заходу;
- принцип міцності (використання презентацій та відео технічно дозволяє неодноразово повертатися до конкретної інформації, з якою вже ознайомилися раніше). Використання технічних програм дозволяє одному виді роботи викликати попередній матеріал;
- принцип науковості (перетворення цього принципу при проведенні культурно-освітньої роботи отримує більш фундаментальну основу);
- принцип доступності (дає можливість проведення доступних активностей під час проведення заходів, зустрічей, екскурсій);
- принцип системності (можливість проведення різних заходів культурно-освітнього спрямування періодично і системно);
- принцип послідовності (культурно-освітня робота передбачає послідовні кроки, прив'язаність до однієї тематичної лінії).

Оскільки культурно-освітня робота є джерелом знань та уявлень, то в різних ситуаціях вони можуть мати різне дидактичне функціональне призначення: служити опорою для подальшого засвоєння знань, ілюстрацією або засобом

повторення та узагальнення інформації. Культурно-освітня робота є допоміжною у підготовці майбутніх фахівців й виконують такі важливі функції: прискорюють процес навчання, збільшують мотивацію студентів до навчання, покращують якість засвоєння матеріалу, розширюють світогляд майбутніх спеціалістів. Використовуючи культурно-освітню роботу, маємо можливість готувати висококваліфікованих фахівців із навичками їхнього застосування у своїй майбутній професійній діяльності елементів культурно-освітньої роботи.

На нашу думку, культурно-освітня робота передбачає сукупність заходів, що дозволяють проведення заходів, екскурсій, відвідування музеїв, бібліотек, театрів з метою розвитку особистості, формування цінностей до людського життя, поширення та збереження національних цінностей, формування й розвиток цінностей, моральних якостей, етичних норм.

Використання культурно-освітньої роботи у навчальному процесі закладів вищої освіти є необхідною складовою, оскільки дають можливість:

- забезпечити розширити світогляд майбутніх фахівців;
- створити відповідний емоційний фон;
- зберігати національні цінності та традиції;
- доступно подавати інформацію;
- налагоджувати співпрацю молоді з культурними установами.

Сучасний стан діяльності закладів вищої освіти передбачає активну участь викладачів у проведенні культурно-освітньої роботи. До цієї роботи потрібно активно готувати майбутніх викладачів закладів вищої освіти, щоб ті, в свою чергу, могли також активно працювати в цьому напрямку. Тому потрібно активно впроваджувати заходи по розширенню та поглибленню уявлень про особливості реалізації та проведення культурно-освітньої роботи.

Специфіка організації культурно-освітньої роботи зумовлює певні особливості роботи викладача зі студентом:

- змінюється форма роботи викладача й студентів на всіх етапах виховання і навчання;

– культурно-освітня робота проводиться в комплексі з традиційними напрямками роботи викладача і студента.

Особливістю проведення культурно-освітньої роботи викладачем визначає у студентів формування певних позицій, які визначають їх ставлення до навчання, до оволодіння спеціальністю, до формування світогляду.

Розглянемо функції культурно-освітньої роботи в закладах вищої освіти, які представляють:

- джерело інформації;
- наочний матеріал;
- індивідуальний інформаційний простір;
- засіб розвитку.

Систематичне проведення культурно-освітньої роботи дозволяє викладачеві створювати свої власні традиції та звички, адаптовані до рівня студентів.

Культурно-освітня робота викладачів закладів вищої освіти сприяє розвитку й вихованню моральних якостей особистості, розвиває почуття гуманізму, орієнтації на українську культуру, мову, національно-патріотичні традиції. В межах культурно-освітньої діяльності закладу освіти, її засобами здійснюється представлення самого закладу. Ці засоби сприяють формуванню іміджу музеїв, бібліотек, театрів в суспільстві. Тут може бути ціла система заходів, яка включає підготовку виставок (у традиційному та електронному вигляді); організацію акцій, які супроводжують різні заходи; презентації певних національних надбань; підготовку електронних презентацій та активностей; електронних версій заходів, презентації книг та вистав, лекції, зустрічі з вченими, письменниками, науковцями та видатними особистостями. Основою успіху культурно-освітньої роботи у закладі вищої освіти є розуміння того, що нинішні студенти – це освічені, всебічно розвинені люди, які завдяки новітнім інформаційним технологіям мають колосальний доступ до будь-якої інформації. Обов'язкова умова – ці заходи мають бути розраховані на студентів (Найда Л., 2013).

Свідченням ефективності культурно-освітньої роботи є цілеспрямоване

розширення зв'язків з іншими установами та організаціями. Культурно-освітня робота передбачає тісний взаємозв'язок заступників директорів з виховної роботи, кураторами груп, профільними викладачами.

Для залучення студентів до культурно-масових заходів – потрібна реклама, спонукання з боку викладачів. З метою проведення культурно-освітньої роботи та залучення студентів до культурно-освітніх заходів доцільно щорічно проводити студентам вступну лекцію, на якій подається інформація про культурно-освітню роботу та заходи, які будуть реалізовуватися в процесі організації цієї роботи.

Найбільш поширеними заходами в культурно-освітній роботі є ті заходи, що впливають на громадянське, моральне, правове та художньоестетичне виховання молоді.

У процесі організації культурно-освітньої роботи позитивним будуть заходи, в яких студенти виступають не пасивними слухачами, а найактивнішими учасниками. Наприклад: літературно-музичні вечори, зустрічі з відомими людьми, поетичні години, театралізовані свята. Навіть, якщо це буде віртуальний захід, то кожен студент має в ньому виконувати активну позицію.

Реалізація у закладі вищої освіти культурно-освітньої роботи формує у молодих студентів позитивне ставлення до національних, загальнолюдських цінностей та залучає до відвідування якісних заходів, читання якісної літератури, перегляду якісних вистав.

У розвитку особистості студентів, розвитку їх творчих здібностей важливим є проведення культурно-освітньої роботи. Форми проведення культурно-освітньої роботи у закладі вищої освіти можуть бути різноманітними, і поділяються на масові, групові, індивідуальні.

Розглянемо більш детально можливі форми реалізації культурно-освітньої роботи у закладах вищої освіти.

Масові форми культурно-освітньої роботи передбачають участь в них великої кількості студентів. До них відносимо святкування державних та релігійних свят, знаменних подій у житті навчального закладу, проведення конференцій, тематичних вечорів, тижнів з різних навчальних предметів, зустрічей з видатними

людьми, конкурсів, олімпіад, фестивалів, виставок.

Для формування патріотичних почуттів у молоді позитивним є участь студентів у відзначенні Дня Незалежності, Дня знань, Дня захисника Вітчизни, Свята Перемоги тощо. Масовими є загальні навчальні вечори, присвячені Дню університету, Дню факультету, Дню студента, Дню науки. Важливо, щоб такі заходи проходили в атмосфері особистої причетності до обговорюваних проблем, щоб студенти були учасниками. Ефективною формою розвитку студентів є конференції для розвитку інтересу до наукових надбань держави. Вечори запитань і відповідей передбачають діалог між фахівцями і студентами. На ці заходи можна запрошувати фахівців із тих сфер діяльності, які є цікавими для студентства.

Відвідування вистав у театрах та літературно-музичних вечорів передбачають ознайомлення студентів із різними жанрами цих видів мистецтва, формують естетичні смаки, виховують патріотичні почуття.

Групові форми культурно-освітньої роботи передбачають участь невеликих студентських колективів. Найпоширенішими серед них є екскурсії, подорожі, віртуальні екскурсії, круглі столи, гуртки за інтересами, акції милосердя тощо.

Ефективною формою групової роботи є екскурсії по екскурсійним місцям свого регіону та України в цілому для вивчення історії рідного краю, історичних пам'яток, накопичення оєгенд, предметів старовини, народних традицій та звичаїв.

Відвідування музеїв є ефективною формою культурно-освітньої роботи для формуванню національної свідомості, патріотичних почуттів молоді. Також музеї призначені для вивчення, збереження та використання пам'яток природи, матеріальної та духовної культури народу. За рахунок музеїв забезпечується духовну єдність поколінь.

Круглі столи проводять для молоді, яка вивчає думки інших людей в пошуках істини. Тема круглого столу повідомляється заздалегідь. І учасники демонструють свої знання у зазначеній тематиці. Такі заходи сприяють розширенню кругозору, формуванню світогляду, загальнолюдських та

національних цінностей.

Гуртки за інтересами передбачають розвиток творчих інтересів студентів. Завданнями гуртків за інтересами є: формування національно свідомого патріотичного громадянина України; виховання здорової людини; усвідомлення моральних цінностей, ідеалів, культурних традицій, етичних норм; формування естетичних іків; створення атмосфери емоційної захищеності; збереження родинних традицій, звичаїв, обрядів свого народу; вивчення мови й шанування культури, національної літератури, мистецтва, преси, радіо і телебачення. Популярними у закладах вищої освіти є гуртки танцю, спортивні секції, фольклорні колективи, студії вокалу та художні студії, театральні, поетичні клуби, клуби журналістів, фотоклуби тощо.

Перегляд фільмів, телепережач, ознайомлення з публікаціями та їх подальше обговорення дають змогу студентам розрізняти справжні й штучні ідеали, усвідомлювати загальнолюдські цінності, незмінні протягом тисячоліть.

Індивідуальні форми культурно-освітньої роботи зумовлені індивідуальними особливостями студентів, через які змінюється будь-який культурний вплив на особистість. Важливо встановити довірливі, доброзичливі стосунки між викладачами і студентами. Це залежить від авторитету викладача, його уміння швидко орієнтуватися в ситуації, передбачувати наслідки своїх дій.

Культурно-освітня робота передбачає спонукання студентів до раціонального використання вільного часу для всебічного розвитку своєї особистості та корекцію відхилень у свідомості й поведінці окремих студентів, які сприяють усуненню наявних в особистості студента негативних якостей (активізація прихованих почуттів, зміцнення віри у власні сили тощо).

Збагаченню особистості студента сприяють такі форми індивідуальної культурно-освітньої роботи: читання художньої та спеціальної літератури, пошуки необхідної інформації через інтернет, перегляд відповідних телепередач і прослуховування радіопередач, конструювання, написання творів, заняття фотографією і кінорежисурою, колекціонування та інтощо. Завдання викладача в цьому плані – влаштовувати зустрічі студентів з відповідними фахівцями для

надання їм кваліфікованої допомоги.

Серед перелічених форм культурно-освітньої роботи доступнішими є групові, так як не потребують особливих умов для організації і проведення, а також ефективні за умови кваліфікованого керівництва ними. Основними вимогами до групових заходів є створення колективів, тобто людей, об'єднаних спільною метою (студентські групи, гуртки за інтересами та ін.) і соціально значущою суспільною діяльністю (товариства, команди, союзи, об'єднання), що виховує почуття взаєморозуміння, взаємодії, взаємодопомоги, відповідальності.

Таким чином, культурно-освітня робота на сьогоднішній день – це один з провідних видів роботи викладача закладу освіти, що здійснюється за участі установи культурного спрямування і виконує важливу просвітницьку функцію в суспільстві. Різноманітні форми реалізації культурно-освітньої роботи сприяють поширенню інформації про світ й залученню більшої кількості учасників у культурних заходах, які можуть провести свій вільний час, проявляючи інтерес і свої творчі здібності в тих заходах, які організовують дозвілля за межами навчальних закладів: музеї, бібліотеки, освітні центри.

Роль і місце музеїв у суспільстві і культурі визначає одна з традиційних функцій – освіта і виховання. Організація культурно-освітньої роботи серед людей – важливий критерій ефективності діяльності музейних закладів, зокрема театральних музеїв Наддніпрянщини. Як елемент прояву культури театральні музеї – одна з найдосконаліших культурних форм закріплення образними системами цінностей вітчизняного театального мистецтва. Вони посідають значне місце в формуванні культури особистості, гідно підкреслюють і наочно пропагують ідеї національної самосвідомості, які завжди були основою українського театального мистецтва. Проте практична культурно-освітня робота театральних музеїв, особливо в період «музейного буму» 1970–1980-х рр., залишилася поза увагою дослідників. Узагальнений досвід традиційних і нових форм організації та змісту культурно-освітньої роботи театральних музеїв Наддніпрянської України може слугувати базою для розробки теоретичних засад культурно-наповненої організації дозвілля населення, особливо молоді.

Термін «культурно-освітня робота» використовується в музеєзнавстві з 1990-х років (Дьячков А., 2011, с. 311). До цього застосовували інші поняття – політико-просвітницька, науково-просвітницька, ідейно-виховна, освітньо-виховна робота та ін. (Ключко Ю., 2007, с. 80–84). Ці поняття відображали зміну соціальних завдань музейних закладів та розуміння сутності роботи з відвідувачами на різних етапах розвитку музейництва.

Зміни організаційних форм культурно-освітньої роботи театральних музеїв Наддніпрянщини, спричинені комплексом факторів впливу – «музейний бум», соціальні запити, естетичні критерії, розвиток музеєзнавства та ін. – відбуваються з 1970-х років. Завдання, від яких залежав зміст культурно-освітньої роботи притеатральних музеїв, визначалися відповідними рішеннями керівних органів. Зокрема, в наказі Міністерства культури СРСР підкреслювалося, що притеатральні музеї «мають великі можливості для проведення наукової і масово-просвітницької роботи для виховання творчої молоді на традиціях соціалістичного реалізму і покращення естетичного виховання глядачів» (Минц Н., 1969, С. 13–14.). Один з головних напрямів культурно-освітньої роботи музеїв на громадських засадах полягав у популяризації того, чим пишається конкретна область або регіон республіки. Притеатральні музеї в цьому аспекті були своєрідною «візитною карткою» міста.

Провідною формою культурно-освітньої роботи притеатральних музеїв традиційно були екскурсії. Їх ефективність залежала від неповторності й унікальності розкриття інформаційного потенціалу музейного предмета. Так, спеціальні екскурсії в Музеї театральних ляльок при Харківському театрі ляльок ім. Н. Крупської проводили педагоги театру до початку вистави і в антракті. «Екскурсії-розповіді» створювали особливу атмосферу сприйняття специфічної культури саме цього театру (Чумаченко Д., 1971). Музей театральних ляльок надавав значно більше враження, на відміну від інших притеатральних музеїв, оскільки майже всі головні експонати (ляльки) – речові оригінали. Слід підкреслити, що з «переведенням» до музею театральні ляльки не втрачали своїх сценічних властивостей, а сприяли осмисленню попереднього досвіду театральної

культури. Як стверджував директор театру В. Афанасьєв, притеатральний музей за час його існування (станом на 1976 рік) відвідало більш ніж півмільйона глядачів країни та зарубіжних гостей (Афанасьєв В., 1976., С. 1).

Ефективність екскурсійної роботи певним чином була пов'язана з особистостями, які працювали в музеях на громадських засадах. Точніше сказати – віддавали своїм дітищам душу і серце. Здатність встановити контакт, вміння зацікавити своєю емоційною розповіддю в основному недиференційовану музейну аудиторію (глядачів) було характерною рисою більшості громадських екскурсоводів. Особливістю таких екскурсій було те, що їх проводили безпосередні учасники явищ і подій мистецького життя театру.

«Екскурсії-спогади» по Музею Харківського академічного драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка проводила його громадський директор – Юлія Гаврилівна Фоміна. «Авторські» екскурсії давали змогу розкрити матеріал так, як уявлялося особисто їй. Спогади про Леся Курбаса, М. Крушельницького, Л. Дубовик, В. Крайниченко, А. Бучму, В. Чистякову, Н. Ужвій та ін., з ким їй пощастило працювати в театрі, одушевляли музейні предмети (Бесіда з Н., 2012). Це дозволяло сприймати музей не як сховище документів, а як скарбницю творчої атмосфери духу театру. Одночасно відбувався і живий процес передачі духовних цінностей від одного покоління до наступного. Усвідомлений вибір, відбір та власна віддача культуроформуючого потенціалу предметів музейного значення шляхом особистого проведення екскурсій ветераном сцени сприяли вдосконаленню культурного середовища окремо взятого театру, міста, регіону. Особисті переконання Ю. Фоміної набували характеру цінностей суспільства, його потреб.

Культурно-освітня робота здійснювалася не тільки у формі екскурсій. В музеї проводилися лекції, творчі зустрічі, обговорення вистав. Окрім того, музей разом з Будинком актора відзначав пам'ятні та ювілейні дати діячів театрального мистецтва, готував творчі вечори майстрів театру (Фомина Ю., 1981.). Прищеплюючи почуття пошани і гордості за свій театр та театральних діячів міста, музеї в цьому аспекті впливали і на загальну культуру музейної аудиторії.

Отже, притеатральний музей набував значення соціально-інформаційного і культурно-історичного середовища, виступав в ролі своєрідного клубу, який об'єднував шанувальників театрального мистецтва. Головним фактором, що згуртовував громадськість навколо музею, було шанобливе ставлення до театральної спадщини. Саме ветерани сцени, дбайливо зберігаючи історію свого театру, розуміючи важливість передачі наступним поколінням його кращих традицій і цінностей, переймаючись його майбутнім, виявились об'єднуючою ланкою поколінь, носіями духовної культури. При цьому, слід підкреслити, культурне середовище формувалося зокрема і таким його органічним елементом як театральні музеї.

У Державному музеї театрального, музичного та кіномистецтва України (далі ДМТМК) якісні зміни змісту традиційних форм і запровадження принципово нових видів організації культурно-освітньої роботи відбуваються з 1980-х років.

Реалізації комунікаційних можливостей культурно-освітньої роботи музею сприяло нове, художньо-образне вирішення експозиції «Театральне мистецтво України» (кінець 1970-х рр.). «На порівняно невеликій площі, – захоплено зазначав Б. Поюровський, – авторам вдалося поставити образний емоційний спектакль, присвячений історії театрального мистецтва України. В експозиції є своє пластичне вирішення, свій ритм, який змушує відвідувачів музею стати ще й глядачами невеликого, але театрального видовища» (Поюровський Б., 1978.).

Культурно-освітня діяльність ДМТМК у цей час здійснюється на зламі інформативної і комунікативної моделі музеїв (Ключко Ю., 2007, С. 78–84., с. 84). Водночас запровадження нових форм і методів роботи в ДМТМК відбувається в контексті реформи загальноосвітньої та професійної школи. Музейна педагогіка, хоча і знаходилася на етапі становлення, забезпечувала науковий підхід до інтерпретації зібрань ДМТМК з усвідомленим використанням методів педагогіки і психології. Так, до нового, 1980-1981 навчального року в музеї підготували комплекс культурно-освітніх заходів, спрямованих на естетичне і педагогічне виховання учнівської молоді (Єромицький П., 1980).

Найважливішою базовою формою культурно-освітньої роботи традиційно були екскурсії. Зокрема, в 1980 р. було проведено 1567 екскурсій по експозиції театального музею, більшість з них 900 – для учнів.

Важливим здобутком культурно-освітньої роботи було те, що враховувався рівень сприйняття експозиційного матеріалу різними категоріями відвідувачів. Так, екскурсії з наймолодшими учнями проводилися у захоплюючій формі – розповідь-гра, яка справляла найбільше враження саме на цю категорію. Метою таких екскурсій було викликати інтерес дітей до театру в привабливих для сприйняття інтерактивних формах «ілюзорного середовища». Для учнів перших – шостих класів проводилися тематичні екскурсії: «Що таке театр?», «Особливості театру як мистецтва», «Як дивитися і розуміти виставу» та ін., які сприяли кращому розумінню театральних форм і стилів, допомагали зрозуміти специфіку і призначення театру. Для учнів сьомих–восьмих класів було розроблено тематичні екскурсії: «Театр кінця XVIII–XIX ст.», «І. Котляревський і театр», «Г. Квітка-Основ'яненко і театр», «Т. Шевченко і театр», «М. Гоголь і театр». Вони надавали можливість побачити учням науково обґрунтоване історичне минуле театру, збагачували уявлення про становлення професійного театру в Україні, підкреслювали вплив на розвиток цього процесу вітчизняної драматургії. Для учнів дев'ятих класів проводилися екскурсії: «Корифеї українського театру», «І. Карпенко-Карий і театр», «І. Франко і театр», «Леся Українка і театр» та ін., які надавали наочну уяву про розвиток професійного театру в Україні і роль окремих особистостей в цьому процесі. Для учнів десятих класів: «Українська радянська драматургія двадцятих-тридцятих років», «О. Корнійчук і театр», «Акторське мистецтво Радянської України» та ін. (Козієнко В., 1986, С. 66–73.).

Метою цих екскурсій було надання історико-культурної первинної інформації в систематизованому вигляді, покращення обізнаності з питань історії театру радянського періоду, розуміння призначення сучасного театального мистецтва.

Тематичні навчальні та культурно-освітні екскурсії виховували музейну культуру, підвищували культурний рівень школярів і були безпосередньо

пов'язані з програмами навчальних закладів. Жанрове розмаїття екскурсій робило їх однією з форм комунікації. Тематичні екскурсії сприяли не тільки поглибленню отриманих у школі знань, підвищенню рівня освіти та культури, а й розвитку уяви, образного мислення, наближали до першоджерел історії вітчизняної театральної культури. Метою таких екскурсій було ще й виховання патріотичних почуттів, поваги до вітчизняної культурної спадщини.

Музейна практика ДМТМК характеризувалася різними формами не тільки екскурсійної, а й лекційної роботи: тематичні цикли лекцій, лекторії для визначеної категорії відвідувачів. До особливої групи належали поза-музейні лекції. Цикл лекцій складався з урахуванням інтересів і запитів конкретної соціальної групи. Зокрема, в 1982 р. було створено сім постійних виїзних лекторіїв у середніх школах; п'ять – у профтехучилищах; десять – на підприємствах Києва. У 1982 р. прочитано 358 лекцій (з них 145 в колгоспах) (Черненко К., Єгорова А., 1971, с. 8–9). Проте не слід забувати, що лекційна робота вважалася важливою сферою ідеологічної роботи партії. Це відбивалося на лекційній тематиці: «Роль театру в світлі рішень XXVI з'їзду партії», «Образ Леніна на сцені театрів», «Театр – школа комуністичної моралі», «Театр в боротьбі з релігією» та ін. Однак були лекції і на загально-естетичні теми («Мистецтво театру», «Київ театральний» та ін.). На допомогу навчальній програмі розроблялися нові редакції лекцій: «О. Островський і театр», «І. Карпенко-Карий і театр», «Леся Українка і театр», «М. Горький і театр» та ін. Загалом лекційний портфель налічував понад 40 лекцій. Прогресивним кроком було використання технічної апаратури в якості звукових та візуальних посередників сприйняття інформаційного потенціалу поза-музейних лекцій. Лекції ілюструвалися показом сцен із вистав, фонограмами і звукозаписом (Козієнко В., 1986, С. 66–73., с. 69). Лекції, як заочні екскурсії по експозиції, сприяли престижу музею в навчальних та міських закладах, формували пізнавальний інтерес та духовну потребу в відвідуванні музею. Ефективність культурно-освітньої діяльності залежала від збагачення і доповнення традиційних

форм (екскурсій, лекцій) різноманітними засобами залучення відвідувачів в активні форми соціокультурної творчості.

З метою активного залучення широкої аудиторії до музею використовувалася така форма культурно-освітньої роботи, як музейне свято. Так, 27 березня – в Міжнародний день театру – та 18 травня – в Міжнародний день музеїв – передусім для дітей проводилися театралізовані екскурсії. У їх проведенні кілька років допомагали працівники Київського театру естради. Святковість створювалася загальною атмосферою веселощів, активністю учасників, яскравим оформленням. Актори у костюмах скоморохів зустрічали дітей ще на подвір'ї, залучали до співів і танців, а актори-гіді продовжували з ними гру по залах музею. Кожний період історії театру ілюструвався не тільки цікавими документами чи дорогоцінними реліквіями, а й відповідною драматичною сценкою, яку показували актори. Кожного року такі театралізовані екскурсії мали ще й основну тему: «Театр – глашатай миру», «Театр – дітям» та ін. (Козієнко В., 1986. С. 66–73., с. 72). Отже, музейні свята допомагали спілкуванню підростаючого покоління з історією театру на рівні особистого досвіду, що сприяло вихованню культурою та традицією.

У ДМТМК була започаткована і така форма спілкування, як урок-вистава, зокрема «Доля актриси» (1984 р.). Допомогу в підготовці і показі цієї вистави здійснили професійні актори Львівського театру ім. М. Заньковецької. Пізніше до участі у цій виставі залучили акторів Київського театру юного глядача – Володимира і Оксану Малярєнків. Саме виставою «Доля актриси» була започаткована така нова форма музейної роботи як музейний театр. Отже, можна стверджувати, що в ДМТМК відбувся відхід від концепції «музею-підручника», запровадженої в 1930-х роках і покликаної слугувати ілюстрацією до шкільної програми. Театралізація масових заходів стала органічною складовою культурно-освітньої роботи театрального музею.

Ще однією сходинкою на шляху постійного пошуку нових, прогресивних форм спілкування з музейною аудиторією виявився акторський «Бенефіс-посвячення», присвячений 60-річчю з дня народження народного артиста УРСР

Миколи Рушковського (Павленко Г., 1985., С. 29.). Такі заходи сприяли зростанню престижу музею в культурно-освітніх закладах Києва.

У ДМТМК було запроваджено і таку нову форму взаємодії з відвідувачами, як виставка-гра. Науковці музею розігрували невеликі сценки на ширмі і тіньовому театрі й запрошували дітей також взяти в них участь, дізнатися про секрети майстерності акторів-лялькарів, що викликало жваву реакцію дітей (Павленко Г., 1985, С. 29.). Спрямована на активізацію творчої уяви дитини виставка-гра мала велике виховне значення.

Елементи театралізації використовувалися і в літературно-музичних композиціях. Великий успіх мали вечори-зустрічі: «Музи тоді не мовчали», «Нам дороги ці не забути» з учасниками фронтових бригад та митцями-фронтовиками в період підготовки і відзначення свята 40-річчя Перемоги у Великій вітчизняній війні. Під час таких вечорів наукові працівники музею демонстрували безцінні реліквії періоду Великої вітчизняної війни: пожовклі фотознімки і листи, програми і афіші (Козієнко В., 1986, С. 66–73., с. 72–73). Образно-емоційний матеріал викликав особливе хвилювання та надавав можливість відчутти подих часу.

У ДМТМК уперше було знайдено і таку форму, як театралізована екскурсія по залах музею «Портрет в документах» (Павленко Г., 1985. С. 29.).

Отже, наукові співробітники ДМТМК організовували культурно-освітню роботу в рамках теорії культурної комунікації з урахуванням національних особливостей та з використанням нових форм взаємодії не тільки з відвідувачами, а й з іншими сферами культури, зокрема театрами (до цього часу музей контактував лише зі сферою освіти та науки). Діяльність театрального музею стала співзвучною діяльності театру, де є атмосфера постійного пошуку, репертуар, прем'єри. Культурно-освітня робота ДМТМК з 1980-х років стала пріоритетним напрямом соціокультурної діяльності музею.

Відтак, у 1970-1980-х рр. культурно-освітня діяльність розглянутих театральних музеїв Наддніпрянщини поповнилася новими формами роботи з музейною аудиторією. Активізація існуючих (екскурсії, лекції та ін.) і

запровадження нових форм організації культурно-освітньої роботи: «екскурсія-спогади», урок-вистава, музейне свято, портрет в документах, виставка-гра, бенефіс-посвячення, театралізовані масові заходи та ін.) вплинули на якість «музейних послуг». Всі форми взаємодії з відвідувачами спрямовувалися на залучення музейної аудиторії до театральної культури, до засвоєння загальнолюдських і національних цінностей. Образно-емоційні форми культурно-освітньої роботи підкріплювали процес виховання культурою, створювали умови оволодіння театальною спадщиною. Це сприяло формуванню постійної аудиторії природнім шляхом завдяки зацікавленості, співучасті відвідувачів у культурному житті міста і регіону. Традиційні і нові форми роботи з музейною аудиторією в цілому мали культурне наповнення, орієнтувалася на стабільні культурні цінності, хоча і не відійшли від критерію «ідейності». Театральні музеї надавали ті послуги, які відповідали культурним потребам суспільства та вимогам часу. Характерною рисою стало повернення до обігу національної проблематики, яка містила в собі значний потенціал виховання підростаючого покоління. За досліджуваний період культурно-освітня діяльність театральних музеїв зробила прогресивний крок уперед і забезпечувала культуро-формуєчу, інформаційну, моральну та інші складові, що сприяли розвитку особистості.

Перспективи подальших досліджень автор вбачає у відтворенні дещо ціліснішої картини соціокультурної діяльності театральних музеїв Наддніпрянської України.

Отже, відзначимо, що елементи культурно-освітньої роботи проникли у всі сфери діяльності студентів: навчальну і виховну діяльність. Саме у сфері освіти культурно-освітні заходи отримали найширше застосування: проведення заходів, екскурсій, відвідування музеїв, бібліотек та театрів, організації онлайн активностей. Культурно-освітня діяльність дозволяє опановувати цікаву інформацію у великому обсязі і в тій послідовності, яка відповідає логіці пізнання і рівню сприйняття конкретними студентами. Проте, культурно-освітня робота в закладі вищої освіти це не тільки кількість проведених заходів та активностей. Культурно-освітня робота – це складова виховної системи навчального закладу.

1.2. Культурно-освітня робота викладачів закладів вищої освіти засобом співпраці з музеями

Сутність музею як соціокультурного інституту полягає в тому, щоб бути посередником між суспільством і його культурною спадщиною, між історією та сьогоденням, тому сьогодні актуальних є питання про організацію різних форм діяльності музейної установи в контексті збереження та використання нею історико-культурної спадщини людства. Щоб музей виконував крім класичних функцій – збереження і презентації – також інноваційні завдання, він має приваблювати, мотивувати і супроводжувати сучасний культурний процес у своїх стінах.

Як соціокультурні інститути суспільства музеї формують не лише духовність і патріотизм, а й естетичні смаки загалу. Важливим завданням сучасного музею є формування художньої культури відвідувача, усвідомлення ним цінності оригінальних експонатів у колекції музейної установи.

Музей можна розглядати як комунікативний простір – контакт публіки з мистецтвом здійснюється, насамперед, через постійну музейну експозицію. Експозиція є одним з основних каналів музейної комунікації, саме в музейній експозиції виявляється символічна суть речей. Водночас, важливо надавати музейний простір для фахівців, творчих людей та організацій. На початку XXI ст. комунікативний підхід, при якому відвідувачі музею розглядалися як повноцінні учасники процесів музейної комунікації, певною мірою осучаснюється. В Україні музейна комунікація в музеях різного профілю змінюється відповідно до вимог часу. Інноваційні методики, які розвиваються швидкими темпами, активно включають відвідувачів до участі в моделюванні образу сучасного музею.

Водночас, сучасні музеї будують свою роботу з врахуванням соціальних функцій:

- хранительської (збереження історико-культурної спадщини);

- інформаційної (трансляція, отримання та засвоєння нових знань);
- регулятивної (регулювання відносин у суспільстві);
- інтегративної (сприяє соціальній згуртованості, відповідальності, соціальній взаємозалежності);
- комунікативної (передбачає спілкування й особистісну взаємодію);
- транслуючої (набуття індивідом соціального досвіду);
- функції відтворення соціальних відношень (спрямовану на забезпечення сталого суспільства);
- функції культурної ідентифікації особистості;
- функції організації дозвілля;
- функції соціалізації;
- культурно-освітньої функції;
- функції запобігання й упередження негативних тенденцій у суспільстві (Харченко О., 2016. 322 с.).

Краєзнавчі музеї – це найчисленніша група серед музеїв нашої країни. Нині практично в кожній області функціонують обласні краєзнавчі музеї. До провідних музеїв цього профілю належать: Полтавський обласний краєзнавчий музей, Закарпатський обласний краєзнавчий музей, Тернопільський обласний краєзнавчий музей, Чернівецький обласний краєзнавчий музей, Житомирський обласний краєзнавчий музей, Одеський обласний краєзнавчий музей та ін. Крім того, понад 7 тис. музейних закладів краєзнавчого типу працюють на громадських засадах.

Попередниками сучасних краєзнавчих музеїв були місцеві музеї, які виникли в Україні наприкінці XIX – на початку XX століть. Нині краєзнавчі музеї збирають, зберігають, вивчають та експонують матеріали, що розповідають про природу, економіку, історію та культуру певного краю (області, району, міста, села). У них зібрані геологічні, ботанічні, зоологічні, палеонтологічні, археологічні, етнографічні й інші колекції, знаряддя праці, вироби місцевих промислів різних історичних періодів, твори образотворчого мистецтва тощо.

Характерною особливістю краєзнавчих музеїв є те, що вони, по-перше, експонують матеріальні пам'ятки, зібрані на порівняно невеликій території, і репрезентують краєзнавчу спадщину регіону, по-друге, такі музеї можуть мати доволі широку експозиційну палітру, тобто за змістом експонованих предметів можуть поєднувати особливості музеїв історичного, меморіального, природничо-наукового, етнографічного й художньо-літературного профілів. Через це їх часто також називають музеями комплексного профілю (Методи побудови експозицій, 2019).

Твори образотворчого мистецтва (живопис, графіка, скульптура), – складова музейних фондів та експозицій, – сьогодні активно використовуються в освітніх і виховних процесах, оскільки образотворче мистецтво, порівняно з іншими видами мистецтва, вміщує великий обсяг історичних, етичних, нормативних відомостей з людського життя, що надає відвідувачам можливість опановувати предметно-духовний досвід минулого в найрізноманітніших аспектах.

У ХХІ ст. музей виконує функції сучасного культурного й освітнього центру, де музейні предмети моделюють естетичне та культурне середовище, транслюють інформацію, важливу для збереження історичної пам'яті поколінь.

Музейні експонати, – як атрибути духовної та матеріальної культури, – виступають специфічним засобом комунікації, за допомогою якого забезпечується виконання виховних, освітніх, рекреаційних завдань, здійснюється реконструкція культурних, мистецьких явищ конкретних історичних епох.

Сучасний музей – це не храм, а середовище спілкування й інновацій. Серед нових тенденцій розвитку музеїв, відмінних від класичного музею ХІХ ст., слід назвати: переміщення центру діяльності з музейного предмету на суспільство; розширення поняття музейного предмету до духовних форм культури; ідея децентралізації музеїв з інтегрованою тематикою замість повної концентрації культурних цінностей у великих центральних музеях; тенденція до концептуалізації (предмет втрачає своє значення на противагу ідеї, яка в ньому закладена); раціоналізація музейного менеджменту, що обумовлено скороченням фінансування та необхідністю підприємницького способу мислення (Сошнікова

О., 2011).

Розкриємо основні напрями музейної діяльності. До основних напрямів роботи будь-якого музею як спеціалізованої установи індустрії культурного дозвілля й туризму належать: комплектування музейних фондів, облік, інвентаризація та каталогізація музейних колекцій, консервація і зберігання музейних фондів; формування та презентація тематичних експозицій; екскурсійне обслуговування відвідувачів; інші види комерційної діяльності, дозволені нормами чинного законодавства (Музеезнавство).

Основою музейної діяльності є комплектування та зберігання музейних колекцій, адже музей – це, передусім, сховище унікальних предметів, які мають високу цінність. Зазвичай, фонди сучасних музеїв нараховують десятки тисяч артефактів, лише мала частина яких формує постійні експозиції й окремі з них виставляється напоказ відвідувачам.

Усі предмети, цілеспрямовано зібрані у музеї, становлять музейний фонд. Музейний фонд – це повне зібрання матеріальних предметів, зосереджене в експозиційних залах і сховищах музею. З предметів музейного фонду працівники музею формують постійні та тематичні експозиції.

Експозиційний фонд музею – це та частина музейного фонду, яка виставлена на загальний огляд і є доступною для ознайомлення широких верств громадськості.

Приватний колекційний фонд – це приватна збірка матеріальних цінностей, яка, зазвичай, доступна для ознайомлення лише для вузького кола осіб, однак, на деякий час вона може передаватися для масових показів у публічних музеях і мистецьких галереях.

Прийнято виділяти такі категорії пам'яток:

- речові (знаряддя праці, зброя, вбрання, прикраси, предмети побуту, предмети культового значення тощо). Своєю чергою, їх класифікують як історичні, археологічні, етнографічні, історико-культурні, ритуальні, техніко-технологічні тощо;

- писемні (пам'ятки древніх і зниклих писемностей, рукописи, документи,

листування, першодруки і стародруки та ін.);

- нумізматичні (колекції монет і паперових грошових знаків, значків, орденів, медалей тощо);

- художні (оригінальні твори живопису, графіки, іконопису, скульптури, декоративно-ужиткового мистецтва, предмети народної творчості: різьблення, гончарства, килимарства, вишивки, ковальства тощо, а також твори новітніх різновидів і напрямів художньої діяльності);

- меморіальні (предмети і матеріали, пов'язані з життям і діяльністю видатних людей, а також надгробки, меморіальні знаки та архітектурні комплекси на увічнення тих чи інших історичних подій);

- природничо-історичні (зразки порід і мінералів, гербарії, колекції кісток вимерлих тварин, чучела зниклих, вимираючих, рідкісних і типових видів живих організмів тощо);

- науково-технічні (інструменти, устаткування, механізми, машини, оригінальні творіння технічного генію людства, а також документи, що знайомлять відвідувачів з історією того чи іншого винаходу та еволюцією техніки і технологій) (Закон України «Про музеї та музейну справу», 1995).

Вивчення музейних фондів (науково-дослідна робота в музеї) – це пошуково-наукова діяльність з атрибуції, класифікації, систематизації й інтерпретації музейних пам'яток. Після того, як пам'ятку занесено до реєстру музейних цінностей, коротко описано, кодифіковано та віднесено до одного з відділів музею, науковці цієї установи можуть приступати до її детальнішого дослідження. Цей етап музейної діяльності отримав назву «вивчення» або «каталогізація музейних фондів» (Музеєзнавство, 2019).

В Україні створена єдина інформаційна база даних Національного музейного фонду. У ній міститься інформація про всі найвидатніші експонати українських музеїв. Адже, на завершальній стадії процесу каталогізації нової визначної пам'ятки кожен український музей зобов'язаний за уніфікованою методикою заповнити її «Науковий паспорт» та вислати його у Національну науково-довідкову базу музейного фонду.

Сьогодні в нашій державі створюються перші загальнодоступні бази даних про національні музейні збірки, а також в мережі Інтернет відкрито декілька віртуальних музеїв і віртуальних експозиційних галерей реально діючих музеїв. Однак за рівнем комп'ютеризації, публічності й доступності інформації про музейні скарби держави Україна ще значно відстає від країн Європейського Союзу (Облік музейних предметів, 2018).

Науково-дослідна робота в музеї – важливий напрямок діяльності українських музеїв національного та обласного статусів. Ця діяльність передбачає обробку й введення у науковий та загальнокультурний обіг матеріальних і нематеріальних об'єктів музейної спадщини. Результати науково-дослідної роботи знаходять висвітлення у різних формах, передусім, в організації нових експозицій та виставок.

Вагомим результатом наукової діяльності музею є публікація збірок наукових праць, каталогів його колекцій і путівників. Це важливий елемент наукового й публічного іміджу й авторитету музейної установи. Завдяки науково-дослідній роботі окремі музеї нашої країни визнано світовим співтовариством як авторитетні центри у вивченні профільних наук, вони виступають співорганізаторами престижних міжнародних наукових конференцій, експедицій і публікацій фундаментального характеру.

Збереження музейних фондів – це забезпечення фізичної схоронності музейних предметів шляхом оптимально обраних режиму і системи збереження. Основні положення з організації збереження музейних пам'яток зафіксовані в державних нормативних документах, які обов'язкові для всіх музеїв. Однак, у кожному музеї існує своя специфіка, що залежить від складу, структури й обсягу фондів, характеристик музейного будинку (Дацків І., 2001, 20 с.).

Для збереження музейних фондів найважливішим фактором є режим фізичного збереження, що складається з різних складових (волого-температурний і світловий режими, боротьба з забрудненням повітря, мікрофлорою та ін.). Оптимальними для приміщень музею є температура повітря від +12 до +18 °С та відносна вологість від 55 до 70% при добових коливаннях не більше 5%.

Експозиційна робота – це один із напрямів музейної діяльності, основний зміст якої полягає в проектуванні експозиції, монтажі та демонтажі експозицій, проведенні реекспозиції, нагляді за станом експозиції, організації тематичних виставок, веденні поточної експозиційної документації (Нарановська Б., 2015, С. 13–17.).

Експозиційна робота в музеях завжди перебувала в центрі уваги, оскільки вона тісно пов'язана з іншими видами науково-дослідницької діяльності (Тернопільський обласний краєзнавчий музей). Інтерес суспільства до музейно-експозиційної творчості істотно посилюється наприкінці XX – на початку XXI ст. у зв'язку з необхідністю вивчення та збереження історико-культурної спадщини, реконструкції об'єктивної картини історичного буття народу, подій і процесів, які відбувалися на українських землях. Експозиційна робота сприяє дослідженню пам'яток історії та культури, які є складовою частиною національної історико-культурної спадщини. Це дає можливість висвітлити соціальний досвід і поступальний розвиток людства.

Охарактеризуємо культурно-освітню діяльність музеїв у XXI столітті. На початок XXI століття у музеї розвиваються інноваційні напрями роботи з відвідувачами різного віку, ці заходи забезпечують доступність матеріальних і духовних цінностей, історичної та мистецької спадщини для громадян різних суспільних категорій, сприяють їх естетичному та духовному розвитку.

Сучасний музей будує культурно-освітню діяльність на гуманістичних засадах, орієнтується на національні та загальнолюдські цінності. Основою ефективної взаємодії музею з відвідувачами є розвиток музейної педагогіки. Реалізація культурно-освітнього потенціалу музею через музейну педагогіку пов'язана з розробкою спеціальних освітніх і культурних програм, розрахованих на різні категорії музейних відвідувачів, насамперед, дітей різного віку (Белофастова Т., 2003, 192 с.).

Дослідники стверджують, що естетичні почуття та здібності формуються у дітей з раннього віку через сприйняття різних видів і жанрів мистецтва, розвивають у них уявлення про людські можливості, історичні, мистецькі,

соціальні та культурні явища суспільства. Діти молодшого дошкільного віку, у яких тільки розпочинається процес формування особистого досвіду, згідно з віковими особливостями розвитку потребують присутності та інформаційного супроводу дорослих. Вони відвідують художні музеї з членами родини, сім'єю, у складі груп, з вихователями (Композиція у творах образотворчого мистецтва, 2018).

Упродовж 2014–2018 рр. в Україні поновився інтерес музеїв до культурно-освітньої діяльності з військовою аудиторією: студентами військових училищ і вишів, військовослужбовцями строкової служби, працівниками військових установ, які будуються на засадах співробітництва та діалогу.

Важливим у музейній діяльності є напрямок культурно-освітньої роботи з дорослими відвідувачами. До категорії дорослих відносимо представників різних за віком, соціальним статусом, професіями та національною приналежністю відвідувачів, яких об'єднує інтерес до музейної колекції, проявлений у будь-якій формі культурної взаємодії з музеями. Такі відвідувачі приходять до художніх музеїв з конкретною метою: подивитися виставку, оглянути експозицію, взяти участь у музейних заходах. Вони відкрито висловлюють свої враження на сторінках у соціальних мережах, у книзі відгуків, на музейних сайтах.

У дорослих людей відвідування музею обумовлюється мотивацією до розширення власного світогляду, набуття нових знань, підвищення культурного рівня, що складає напрям неформальної освіти впродовж життя (Елігулашвілі М., Афанасьєв М., 2013, 79 с.).

Аналіз практики вітчизняних музеїв свідчить про те, що серед сучасних форм задоволення інформаційних потреб відвідувачів дорослої категорії найбільш поширеними залишаються оглядові та тематичні екскурсії, лекційні абонементи, художні виставки. Крім цього, для дорослої аудиторії та сімейної аудиторії поширеною формою ознайомлення з музейною колекцією є окремі масові заходи під загальною назвою «Дні відчинених дверей». У такі дні відвідувачі можуть безкоштовно оглянути музейну експозицію, взяти участь у різних музейних заходах, запланованих музеєм.

Сучасна виставкова діяльність залишається одним із традиційних провідних напрямів культурно-освітньої роботи з дорослою аудиторією. Тематичні виставки, які відвідує музейна публіка, побудовані за матеріалами фондів. Як правило, виставки художнього профілю приурочують до певної річниці з дня народження або смерті художника, річниць заснування художніх шкіл та осередків мистецтва.

Проводяться культурно-освітні заходи, розраховані на спеціалістів вузького профілю: наукових працівників музеїв та освітніх закладів, музеєзнавців, мистецтвознавців, студентів профільних вишів. До таких заходів відносять семінари, круглі столи, курси екскурсів, профільні стажування спеціалістів, у тому числі, консультації та методична допомога за напрямками науково-просвітницької й екскурсійної діяльності, співпраця з відділами освіти.

Ще одним напрямком культурно-освітньої роботи сучасних музеїв є організація інтелектуального та мистецького дозвілля людей пенсійного віку, співпраця з соціальними центрами й організаціями. В рамках цієї діяльності проводять музейні заходи, які включають клуби за інтересами, тематичні творчі зустрічі, музичні концерти, музейні свята.

Найменш чисельною аудиторією музеїв в Україні залишаються групи такі музейних відвідувачів, як музейні «спонсори», меценати, колекціонери, волонтери. Шанувальники мистецтва беруть участь у благодійних акціях, конкурсах, художніх лотереях музеїв, організовують і підтримують мистецькі заходи. Це свідчить про те, що традиція меценатства, сьогодні, продовжує відігравати знакову роль у житті музею.

Наступний напрямок роботи з сучасною музейною аудиторією складають окремі (індивідуальні) відвідувачі. До складу цієї умовної групи відносимо людей, які відвідують музей самотійно, а не у складі групи. Переважно, це туристи, іноземці, дорослі, люди пенсійного віку, спеціалісти вузького профілю, «випадкові відвідувачі», визначальним мотивом самотійного огляду експозиції яких виступає індивідуальний інтерес. Час огляду експозиції, виставок та окремих творів визначає сам відвідувач, на відміну від чітко регламентованих за часом,

колективних форм культурно-просвітницької роботи. Як правило, учасники цієї категорії відвідувачів, обмежені у часі огляду експозиції, або хочуть самостійно оглянути окремі експонати, ознайомитися з конкретним періодом мистецтва.

Для таких відвідувачів у музеї намагаються створити максимально сприятливі умови огляду музею для загального та детального ознайомлення з колекцією, поглиблення знань з конкретної теми через консультації науковців, індивідуальні екскурсії, аудіо-гіди, путівники по експозиції, анотації до окремих експонатів, експлікації, розширений етикетаж, інформаційні довідки, електронну базу музеїв, музейні сайти. Як показує аналіз вітчизняного музейного досвіду, до найбільш поширених форм культурно-просвітницької роботи, які відвідує ця узагальнена категорія, можна віднести також виставки шедеврів класичного і сучасного мистецтва, виставки-блокбастери зарубіжного мистецтва, музейні фестивалі, музейні свята, дні відчинених дверей, акції «День музеїв» та «Ніч музеїв», мистецькі, літературні, музичні вітальні, арт-перформанси, презентації. Таким чином, інформаційне обслуговування цієї категорії музейних відвідувачів на початку ХХІ ст. відбувається за різними напрямками і переслідує мету створення комфортних умов для їх подальшого заохочення до музеїв художнього профілю.

Водночас, на збільшення відвідуваності музеїв впливає такий чинник, як сезонність. У музеях найбільший потік відвідувачів спостерігається у дні шкільних і студентських канікул, у вихідні дні, під час «Днів відчинених дверей», «Міжнародного дня музеїв» тощо. Музей враховує цю тенденцію й розширює плани масових заходів, влаштовує безкоштовні дні та години відвідування для того, щоб публіка всіх категорій змогла відвідувати музейні експозиції.

У музеї оформлюють та уточнюють плани замовлень на поточний рік, складають графіки відвідуваності. З метою прогнозування кількості відвідувачів, вивчення їх інформаційних запитів музей заключає з туристичними фірмами та установами усні та письмові домовленості про співробітництво. Екскурсійне обслуговування іноземців і туристів у музеї здійснюється протягом року. Екскурсії та лекції проводяться українською та іноземними мовами. Здебільшого,

робота з туристичними фірмами відбувається за заздалегідь спланованою схемою. Туристичні програми становлять одну з форм музейного просвітництва як для іноземних відвідувачів, так і для української аудиторії з різних міст і сіл України. Послуги для туристів, які відвідують вітчизняні художні та мистецькі музеї, розвиваються як у всеукраїнській площині, так і в напрямі розвитку міжнародного культурного туризму.

У сучасній культурно-просвітницькій діяльності вітчизняних музеїв у процесах взаємодії відвідувачів з музейною інформацією значна увага приділяється організації напряму роботи з сімейною категорією. На думку дослідників, сім'я – це особлива категорія музейних відвідувачів. У практиці вітчизняних музеїв піднімаються питання про пошуки ефективних засобів проведення роботи з сімейними відвідувачами, говориться про те, що традиційне екскурсійне обслуговування цієї категорії, на жаль, є малоефективним (Ботякова О., 2008, с. 71).

Для ефективної взаємодії з дітьми та дорослою аудиторією потрібно зважати на їх інтереси та мотиви відвідування, які б обумовили їх вибір оглянути саме цей музей. Не рідко, мотиви дорослих і дітей, які вирішили відвідати музей, є спільними. Як стверджують спеціалісти, для аудиторії молодшого віку, школярів і студентів провідним мотивом є навчання та розваги. А для людей літнього віку – це відпочинок. Для дорослої аудиторії – спілкування, пізнання нової інформації, рекреація. У випадку, коли члени родини оглядають музей самостійно, можуть переважати рекреаційні потреби. Якщо ці відвідувачі користуються запропонованими музейними формами, рекреацію доповнюють навчанням і просвітництвом.

Потреба в новій стратегії й тактиці освітньої діяльності музею сьогодні очевидна. Як свідчить практика, у більшості вітчизняних музеїв превалює так званий технократичний (функціонально-інформаційний) варіант науково-педагогічної діяльності, в основу якого закладений «відтворюючий» метод. Цей метод спрямований на передачу «готових» знань і, практично, не активізує творчий та інтелектуальний потенціал аудиторії. Екскурсія, урок, лекція – це

традиційні форми музейної комунікації, однак, проведені на основі такої методики розповіді у вигляді монологу мало ефективні й недостатньо пізнавальні. Як правило, вони проводяться за «офіційно затвердженими» текстами, без попередньої «експрес-діагностики» та будь-яких варіацій матеріалу, якими багато хто з працівників музею не володіє. Для них відтворюючий, монологічний метод стає способом самовираження, а для аудиторії – своєрідною інформаційною експансією, яка при цьому перетворює слухачів на безсловесний об'єкт.

У сучасному світі для музеїв характерними стали інноваційні культурно-освітні практики. У сучасній теорії та практиці музейної справи доволі часто доводиться чути такі терміни, як «інновації» та «інтерактивність». Ці поняття охоплюють доволі широкий контекст й відмінні між собою галузі музейної роботи: використання мультимедійних технологій й аудіовізуальних засобів в експозиції музею; створення віртуальних музеїв і виставок у всесвітній мережі; створення й наповнення новинами офіційних інтернет-сторінок музею; оцифрування музейних фондів; застосування нестандартних і творчих підходів у науково-освітній діяльності музею, музейному маркетингу тощо. Сьогодні актуальною є спроба, з одного боку, чіткішого розмежування й узагальнення понять музейної «інновації» та «інтерактивності» відповідно до того чи іншого напрямку музейної діяльності, а з іншого – віднайти їхні спільні точки перетину. Це дасть змогу окреслити та диференціювати ті галузі й напрями музейної діяльності, які охоплюють поняття «інновацій», що сприятиме уникненню термінологічної невідповідності, дасть можливість більш системного та структурованого розуміння важливих аспектів сучасного розвитку теорії й практики музейної роботи.

Нині відбуваються перегляд сталих традиційних освітніх технологій і форм репрезентації творів мистецтва. В традиційних формах роботи музеїв з відвідувачами: екскурсіях, лекціях, виставках, ін., – також змінюється спосіб інтерпретації музейних експонатів, який стає ігровим та інтерактивним. Інноваційні тенденції культурно-освітньої практики полягають у пошуку нових

форм взаємодії з музеєм – віртуальному огляді експозиції через Інтернет, заповненні листків активності он-лайн, виконанні творчих завдань через графічний дизайн, користуванні спеціальними путівниками, купівлі квитків до музею через веб-сайти, участі аудиторії в онлайн-вікторинах, конкурсах, обговоренні питань на музейних форумах. Відвідувачі освоюють музейний простір як через безпосереднє спілкування з музеєм, так і через віртуальний спосіб.

На початку XXI ст. розвивається тенденція інформатизації музеїв. Системний розвиток цієї діяльності відбувається на основі використання сучасних ефективних інформаційних технологій, мультимедійних і технічних засобів трансляції музейної інформації. Сучасний розвиток різноманітних форм культурно-освітньої практики все більше пов'язаний з використанням Інтернет-технологій. Зростає доступність музейної інформації для відвідувачів у самих музеях та інформаційному просторі Інтернет (Перцев Д., 1992). Але процес цільового використання інформативних можливостей Інтернету розвивається поступово. Інформаційні технології, Інтернет-ресурси займають важливу нішу в інфраструктурі музеїв художнього профілю. Водночас, обумовлюється потреба у створенні освітніх онлайн-програм, спрямованих на інтерпретацію та популяризацію мистецької спадщини відповідно до вікових можливостей сприйняття музейної інформації. Ці процеси, на наш погляд, пов'язані з потребою якісного переведення основної візуальної інформації художніх музеїв у додаткові, віртуальні способи трансляції, зрозумілі відвідувачам різного віку, що потребує подальшої детальної уваги спеціалістів. Сподіваємося, що в перспективі вітчизняні музеї зможуть взяти на озброєння провідний зарубіжний досвід і почнуть розробляти цифрові освітні програми для відвідувачів різного віку. Розробка інноваційних арт-терапевтичних програм є важливим і позитивним кроком в напрямі культурно-освітньої діяльності музею.

Сьогодні музеї України як інститути збереження та трансляції культурного й мистецького досвіду поколінь володіють численними фондами експонатів, доступ до яких обмежений для звичайних відвідувачів. Саме у віртуальному

режимі відкриваються можливості, щоб оглянути як реально існуючі, так і втрачені шедеври мистецтва, познайомитись з інформацією про історичні епохи тощо.

Ефективний підхід до інтерпретації творів мистецтва для дошкільної та шкільної аудиторії відповідно до специфіки музейних фондів презентує Київський національний музей ім. Ханенків. Музейні програми для дітей будуються за методикою «Стратегій візуального мислення», коли діти вчаться сприймати жанрове розмаїття образотворчого мистецтва та вільно обмінюватись думками.

Значної популярності в українських музеях на початку XXI ст. набувають відкриті майстерні, майстер-класи, творчі лабораторії, у яких під керівництвом художника можна створити індивідуальну роботу (картину, скульптуру, витвір декоративно-прикладного мистецтва). Специфіка цих інноваційних форм полягає у тому, що вони, як правило, бувають одноденними. Участь відвідувачів у роботі художніх студій, гуртків, музейних клубів передбачає довготривале відвідування музейних заходів. Освітні програми з опанування відвідувачами різних видів мистецтва, факультативних курсів складаються з окремих тематичних занять, об'єднаних загальною темою чи видом мистецтва (гуртки живопису, скульптури, ін.), розраховані як на дитячу, так і дорослу аудиторію. Така технологія застосовується до різновікової публіки, виконує завдання зацікавлення музейних відвідувачів через форму групової взаємодії та проводиться з вже сформованими групами, до яких входять учні одного класу або школи, групи однолітків, члени однієї сім'ї, родини. У практиці вітчизняних художніх музеїв ці види роботи використовувалися ще у другій половині XX ст. Але нині, вони набувають нового змісту, який передбачає інтерактивність.

Отже, інноваційні форми в культурно-освітній діяльності музеїв художнього профілю на початку XXI ст. ефективно розвиваються. Популяризація сучасних музеїв та їх колекційних зібрань відбувається як через традиційні, так й інноваційні та віртуальні форми культурно-освітньої діяльності. Освітні технології, які художні музеї використовують з метою естетичного розвитку

відвідувачів і популяризації мистецької спадщини у музейному та віртуальному просторі розширюють ареал впливу традиційних форм музейної інформації на різні категорії музейних відвідувачів.

1.3. Особливості формування готовності майбутніх викладачів до проведення культурно-освітньої роботи у закладах вищої освіти

На сучасному етапі розвитку вищої освіти відбуваються істотні зміни в організації навчально-виховного процесу в закладах вищої освіти. Досягнення результатів освоєння основної освітньої програми з позиції діяльнісного підходу буде можливим за умов чітко організованої діяльності освітній установі. Діяльність закладів вищої освіти являє собою нові розвиваючі форми взаємодії студентів і педагога з досягнення особистісних і предметних результатів навчання. Провідними напрямками виховної діяльності у закладах вищої освіти є духовно-моральні, фізкультурно-спортивні та оздоровчі, соціальні, загально-інтелектуальні, загальнокультурні види, що забезпечують індивідуальні потреби розвитку студентів і сприяють їх вихованню та всебічному розвитку.

Вища освіта наразі зазнає перетворень. В загальному уявленні освіта формує цілісний освітній простір і є невід'ємною складовою системи освіти України.

Вища освіта є цілеспрямованим процесом оволодіння систематизованими професійними знаннями й знаннями про культуру, природу, людину, суспільство, що забезпечує застосування знань на практиці, опанування вміннями та навичками творчої діяльності.

Роль вищої освіти полягає в забезпеченні освітньої діяльності молоді у вільний час і включає культурно-освітню роботу, яка відіграє важливу роль у духовному, інтелектуальному та фізично-психічному розвитку особистості.

Роль вищої освіти полягає у розвитку здібностей молоді у сфері освіти,

науки, культури, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості, здобуття ними культурних знань, вмінь і навичок, необхідних для їх соціалізації, подальшої самореалізації та професійної діяльності.

Українська система вищої освіти у напрямку культурно-освітньої роботи включає культурні, історичні, ментальні особливості, унікальна й відображає національну специфіку розвитку суспільства й української педагогічної науки. Тому в умовах реформування освітньої галузі державна політика мала б спиратися на цей досвід, бути послідовною та виваженою щодо визначення місця й ролі культурно-освітньої роботи в закладах вищої освіти.

Культурно-освітня робота у закладах вищої освіти має суттєвий вплив на гармонійний розвиток особистості молоді. Чим ширший вибір форм і напрямів занять за інтересами можуть забезпечити культурно-освітня напрямки роботи, тим ефективнішими можна вважати створені умови для такого розвитку.

Для дотримання таких умов велику роль відіграє культурно-освітня робота педагогічних працівників, які працюють у закладах вищої освіти.

Комплексний підхід до організації культурно-освітньої роботи в закладах вищої освіти вимагає, щоб викладач всебічно використав розвиваючі і виховні функції різних видів культурно-освітньої роботи зі студентами. В першу чергу він організовує пізнавальну діяльність студентів, виховна цінність якої полягає в тому, що в ній задовольняються індивідуальні інтереси молоді до різних напрямків знань, розвиваються творчі здібності, виховується допитливість, спостережливість, відбувається розумове виховання і розвиток майбутніх фахівців.

Для сучасного суспільства характерними є швидкоплинні зміни, інновації, інтелектуалізація, глобалізація, що в свою чергу диктує певні умови життя, оновлені цінності та вимоги до особистості. Сучасні тенденції розбудови української державності, становлення громадянського суспільства, інтеграція у європейський та світовий простір передбачають спрямованість на особистість, на людину, її розвиток, професіоналізм, загальну культуру. Все це потребує підходів і вмінь педагога до розвитку особистості молодої людини в різних напрямках, а

особливо в культурно-освітньому. Це призводить до того, що майбутніх педагогів потрібно готувати саме до культурно-освітньої роботи.

Культурно-освітня робота передбачає зміну ставлення суспільства до культурної спадщини та історичного надбання. Велика частина цієї роботи покладається саме на педагогічних працівників. Сучасні реалії потребують нових підходів, форм, методів супроводу культурно-освітньої роботи.

Культурно-освітня робота найбільш характерною є у діяльності музеїв, театрів, клубів. Проте, сучасна культурно-освітня робота потребує безпосереднього контакту із населенням, в основу якої покладено організацію вільного часу та дозвілля людей. Найбільше організації дозвілля потребує молодь, тому актуальним стає роль викладача закладу вищої освіти в організації культурно-освітньої діяльності.

Культурно-освітню роботу викладача закладу вищої освіти відносимо до виховного виду робіт зі студентами. Така робота може сприяти розвитку й вихованню моральних якостей молоді, формує і розвиває гуманізм, спрямованість на українську культуру, мову й національні традиції. Досягнути цього можна за рахунок проведення культурно-масових заходів, відвідування музеїв та театрів, історичних пам'яток тощо.

Термін культурно-освітня робота почав використовуватися у музеєзнавстві з початку 1990-х років. До цього часу сутність цього поняття вживалися у іншому формулюванні, а саме: (масова політико-освітня робота, науково-освітня робота, які передбачали розуміння сутності роботи з відвідувачами в різні історичні періоди і змінювались швидше, ніж термінологія для позначення інших напрямків культурно-освітньої діяльності. Здійснюваний процес передачі культурних значень, метою якого є сприйняття інформації людьми, визначається як комунікація, в ході якої розкривається інформаційний потенціал культурних предметів, реалізуються освітньо-виховні функції виховання (Актуальні проблеми теорії і практики музейної та пам'яткоохоронної діяльності, 2013).

Культурно-освітню роботу викладача закладу вищої освіти передбачає реалізацію соціальних функцій:

- освітня;
- виховна;
- організація вільного часу.

Освітня робота – це діяльність суб'єкта освітньої діяльності, спрямована на організацію, забезпечення та реалізацію освітнього процесу у формальній або неформальній освіті. Освітня діяльність – процес надання знань, формування вмінь і навичок з різних напрямів освіти, розвитку інтелектуальних і творчих здібностей, фізичних якостей відповідно до задатків та запитів особи. Інноваційною освітньою робота у системі освіти є діяльність, що спрямована на розроблення й використання у сфері освіти результатів наукових досліджень та доробків (Освітня діяльність, 2020).

Виховна робота – діяльність спрямована на виконання і виховання соціальних інституцій країни. Головною метою виховної роботи є всебічний розвиток молодої людини, що охоплює розумове, моральне, трудове, естетичне й фізичне виховання в їх нерозривному зв'язку, взаємозалежності та взаємозумовленості.

Організація вільного часу є однією зі сфер життєдіяльності людини. У руслі певних інтересів, цілей, які ставить перед собою людина, здійснюється у вільний час діяльність дозвілля. Обсяг вільного часу нині практично подібний обсягу професійної трудової діяльності, а в деяких соціально-демографічних груп, зокрема молоді, навіть і перевищує його. Тому суспільство не повинно бути байдужим щодо того, на що витрачаються години вільного часу, та не бути пасивним щодо того, чим наповнюється життя молодих людей (Бабенко Ю., 2013).

Культурно-освітня робота викладачів закладів вищої освіти включає:

- організаційно-педагогічні заходи;
- виховання національної та духовної свідомості студентів;
- патріотичне виховання;
- морально-правове виховання;

- етичне виховання;
- фізичне виховання;
- соціальний захист студентів.

Забезпечити реалізацію усіх цих аспектів викладач закладу вищої освіти може за допомогою організації екскурсій історичними пам'ятками, музеями; відвідування театрів; подорожування віртуальними екскурсіями; участі у конкурсах історичного та державного спрямування; організації презентацій цікавих знахідок давнини і сучасності (можна у форматі офлайн або онлайн); організації змагань й ігор.

Культурно-освітня робота викладача закладу вищої освіти потребує втручання у вільний час студентів, який є нерегламентованим, і передбачає: інформування, навчання, розвиток творчих здібностей, спілкування, відпочинок.

Отже, культурно-освітня робота в діяльності викладача закладу вищої освіти є однією з основних напрямків педагогічної діяльності. Ця діяльність потребує багато часу в підготовці та організації для викладача, який виступає ініціатором та організатором. Важлива ініціативність і активність самого педагога в цьому напрямку. Відповідно для якісної організації викладачем культурно-освітньої роботи, він має бути підготовленим до такого виду роботи і підготовку цю потрібно розпочинати під час навчання у педагогічному закладі вищої освіти. Тому, для всебічного розкриття зазначеного питання, подальшого вивчення потребує питання формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

У зв'язку із активним впровадженням культурно-освітньої роботи у закладі вищої освіти відбуваються докорінні зміни у діяльності викладача, істотно оновлюється розуміння його місця й ролі в навчальному процесі. Впровадження культурно-освітньої роботи впливає на якість освіти, зокрема на формування у майбутніх фахівців певного інформаційного світогляду, рівня інформаційної культури.

Удосконалення педагогічного процесу та пошук резервів його оптимізації шляхом використання сучасних методів та форм навчання можливий за умови

проведення культурно-освітньої роботи у підготовці майбутніх учителів.

Наша увага була зосереджена на такому елементі стратегії реалізації культурно-освітньої роботи, як підготовка майбутніх викладачів до проведення культурно-освітньої роботи. Процес підготовки принесе позитивні результати в тоді, коли майбутні викладачі закладів вищої освіти будуть усвідомлювати необхідність і матимуть бажання проводити культурно-освітню роботу у педагогічній діяльності через закономірність: є мотив – виникає діяльність.

Систематичне проведення викладачем культурно-освітньої роботи в студентському колективі підвищує виховання моральних якостей та культуру особистості, надає творчого характеру навчанню, за умови врахування психологічних і вікових особливостей тих, хто навчається та дотримання виховних вимог до навчання через спеціально підібрану систему культурно-освітньої роботи.

Реалізація культурно-освітньої роботи в процесі навчання у закладі вищої освіти вносить до розвитку студента різні зміни, котрі відносяться як до пізнавальних, так і до емоційно-мотиваційних процесів, вони впливають на характер молодого людини, в процесі цього наголошується посилення пізнавальної мотивації студентів під час культурно-освітньої роботи. Використання форм культурно-освітньої роботи у навчанні сприяє збільшенню частки самостійної виховної діяльності студентів, формуванню їх особистості за рахунок розвитку особистості, саморозвитку, самовиховання, самоактуалізації, самореалізації. У психологічних дослідженнях наголошується, що культурно-освітня діяльність впливають на формування загального розвитку, рефлексійного мислення студентів, що культурно-освітні заходи надає істотного впливу на формування уявлень, що займають центральне місце в мисленні, що збагачує сприйняття інформації.

Форми культурно-освітньої роботи можуть ефективно застосовуватися в контексті різних стилів культурно-освітньої роботи й сприйматися різними студентами по різному: деякі студенти прагнуть навчатися за допомогою культурних заходів, інші – розвинути свій світогляд тощо.

Для віку студентів характерне наочно-образне мислення, тому важливо використовувати багато якісної наочності, щоб залучити в процес виховання слух, зір, уяву, емоції.

Культурно-освітня робота має відповідати цілям і завданням виховної роботи в закладах вищої освіти і органічно вписуватися в навчальний процес.

Культурно-освітня робота дають змогу осмислено й гармонійно поєднувати різні види інформації, презентувати її в різних формах, в різних заходах, таких як: екскурсії і подорожі, відвідування музеїв, бібліотек, театрів, проведення круглих столів та тематичних вечорів.

Майбутні викладачі закладів вищої освіти мають володіти відповідними знаннями та вміннями для проведення культурно-освітньої роботи. Сучасний викладач закладів вищої освіти повинен уміти працювати культурною інформацією, мати уявлення про існуючі заходи та екскурсії, музеї та бібліотеки. Важливо навчити майбутніх викладачів самостійно визначати необхідність, доцільність і шляхи проведення культурно-освітньої роботи, необхідн ознайомити викладачів із критеріями добору ефективних форм культурно-освітньої роботи, які спрямовано на виконання поставлених цілей.

У зв'язку з цим майбутній викладач закладу освіти має:

- вміти організовувати культурно-освітню діяльність;
- знати можливі заходи для проведення культурно-освітньої роботи;
- вміти виважено та правильно впроваджувати культурно-освітню роботу на практиці;
- володіти навичками проведення культурно-освітньої роботи.

Головне завдання проведення культурно-освітньої роботи у процесі реалізації виховної роботи в закладі вищої освіти – підвищити пізнавальний інтерес до загальної культури, національних цінностей, надбань і традицій. Особистість, яка зацікавлена, хоче пізнати нову інформацію, сприймає та засвоює його набагато краще, ніж та, що не зацікавлена змістом того, з чим працює. Проведення культурно-освітньої роботи вносить істотні зміни у діяльність викладача та розвиток студента як особистості, ставить нові вимоги до

професійної майстерності викладача закладу вищої освіти, вимагає чіткої організації та індивідуальної роботи з кожним студентом під час культурно-освітньої роботи.

Впровадження культурно-освітньої роботи у підготовці майбутніх викладачів закладів вищої освіти потребує змін у методиці її реалізації. Традиційно культурно-освітня робота викладачів передбачала екскурсії та відвідування музеїв, хоча наразі цей перелік розширено іншими видами, такими як круглі столи, віртуальні екскурсії тощо.

Опанування навичками проведення культурно-освітньої роботи розглядаємо як важливий чинник методичної підготовки сучасного викладача закладів вищої освіти, який покликаний забезпечувати якісне виховання молодшої людини, формування у неї згальнокультурних цінностей, моральних якостей.

Підготовка майбутніх викладачів закладів вищої освіти повинна бути спрямована на опанування навичками проведення культурно-освітньої роботи; налагодження контактів з установами, які допоможуть в проведенні заходів, активностей, екскурсій; опанування навичок відвідування віртуальних екскурсій; отримання навичок організації та проведення круглих столів і тематичних вечорів.

Постійний розвиток інформаційних засобів та технічний прогрес передбачають мотивацію самовдосконалення майбутніх викладачів закладів вищої освіти, безперервний пошук нових методичних ідей.

На нашу думку, підготовка майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи передбачає наявність спеціально організованого виховного процесу, який інтегрує всі функціональні освітні одиниці структури навчального закладу, базується на проведенні культурних заходів, спрямований на самовдосконалення, саморозвиток, самореалізацію студентів у сфері культурного розвитку.

Під поняттям «підготовка майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи» ми будемо розуміти процес організації роботи майбутніх викладачів закладів вищої освіти, який має комунікативну

спрямованість і характеризує їхні професійні компетенції, особистий досвід, освіченість, спрямованість на перспективу, відкритість до особистісного динамічного збагачення, впевненість у собі, здатність досягти значних результатів в майбутній професійній діяльності шляхом розвитку загальнокультурних цінностей.

Готовність майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи є метою і результатом спеціальної професійної підготовки студентів у напрямі реалізації культурно-освітньої роботи. Під «готовністю майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи» ми розумітимемо інтегровану якість особистості майбутніх викладачів закладів вищої освіти, яка надає можливість ставити цілі, знаходити засоби їх досягнення, здійснювати самоконтроль за власними діями, прогнозувати шляхи підвищення ефективності своєї культурної діяльності в умовах проведення культурно-освітньої діяльності.

Під формуванням готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи ми розумітимемо системний процес перетворень, завдяки якому здійснюється цілеспрямований розвиток усіх структурних компонентів, які забезпечують безперервний цілеспрямований і послідовний вплив на майбутніх викладачів з метою формування в них особистісних та якостей, які дозволяють ефективно та творчо проводити культурно-освітню роботу у професійній діяльності.

Оскільки, постійно відбувається технічний прогрес, то динамічно мають розвиватися особливості підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

Гарантом ефективної професійної діяльності викладачів закладів вищої освіти є високий рівень їхньої професійної підготовки до педагогічної діяльності, до проведення культурно-освітньої роботи у ній.

Отже, культурно-освітня робота є однією із перспективних напрямів підвищення ефективності підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти. Сучасні форми культурно-освітньої роботи покращують роботу майбутніх викладачів закладів вищої освіти, роблять її приємною, успішною,

результативною, урізноманітнюють діяльність, забезпечують професійне зростання.

Проблема проведення культурно-освітньої роботи у педагогічному процесі набуває все більшої актуальності; високої уваги потребують цілі, напрями, стратегії проведення культурно-освітньої діяльності у навчальному процесі та дослідження теоретичних і практичних проблем підготовки викладачів до реалізації культурно-освітньої роботи у навчальному процесі вищої освіти як одного з елементів розробки й реалізації моделі підготовки майбутнього викладача до проведення культурно-освітньої роботи.

Висновки до першого розділу

У XIX столітті визначаються основні форми роботи в рамках культурно-освітньої діяльності. До них відносять народні читання і публічні лекції, виставки, екскурсії, народні театри і концерти, кінематограф, спектаклі, народні гуляння. В XX столітті культурно-освітня діяльність стає частиною культурно-дозвіллевої діяльності. Саме тому відкривається ряд установ, робота яких спрямована на культурний розвиток суспільства. У сучасному світі поняття культурно-освітньої роботи – «система заходів, що сприяють вихованню і політичній освіті трудящих, підйому їх загального культурного рівня, розвитку творчих здібностей, організації дозвілля».

Завдання культурно-освітньої роботи в закладах вищої освіти: створення єдиної системи виховання студентів, використовуючи наукові та літературно-художні інформаційні ресурси; збереження та примноження культурних традицій закладу вищої освіти; утвердження у культурно-освітній роботі пріоритету національної культури при обов'язковому опануванні загальнолюдських цінностей.

Основні напрямки культурно-освітньої роботи: критико-аналітичні способи:

диспути, обговорення певних заходів та активностей, вечори-зустрічі, вечори-портрети про відомих особистостей, тематичні вечори, екскурсії; рекомендаційно-інформаційні способи: відвідування музеїв, бібліотек, театрів та кінотеатрів, участь в заходах та проведення заходів.

Культурно-освітня робота викладачів закладів вищої освіти передбачає формування у студентів цінності до людського життя, поширення та збереження національних надбань, формування совісті, моральних якостей, етичних принципів.

Принципи проведення культурно-освітньої роботи: принцип наочності; принцип доцільності; принцип міцності; принцип науковості; принцип доступності; принцип системності; принцип послідовності.

Оскільки культурно-освітня робота є джерелом знань та уявлень, то в різних ситуаціях вони можуть мати різне дидактичне функціональне призначення: служити опорою для подальшого засвоєння знань, ілюстрацією або засобом повторення та узагальнення інформації. Культурно-освітня робота є допоміжною у підготовці майбутніх фахівців й виконують такі важливі функції: прискорюють процес навчання, збільшують мотивацію студентів до навчання, покращують якість засвоєння матеріалу, розширюють світогляд майбутніх спеціалістів. Використовуючи культурно-освітню роботу, маємо можливість готувати висококваліфікованих фахівців із навичками їхнього застосування у своїй майбутній професійній діяльності елементів культурно-освітньої роботи.

На нашу думку, культурно-освітня робота передбачає сукупність заходів, що дозволяють проведення заходів, екскурсій, відвідування музеїв, бібліотек, театрів з метою розвитку особистості, формування цінностей до людського життя, поширення та збереження національних цінностей, формування й розвиток цінностей, моральних якостей, етичних норм.

Специфіка організації культурно-освітньої роботи зумовлює певні особливості роботи викладача зі студентом: змінюється форма роботи викладача й студентів на всіх етапах виховання і навчання; культурно-освітня робота проводиться в комплексі з традиційними напрямками роботи викладача і

студента.

Розглянемо функції культурно-освітньої роботи в закладах вищої освіти, які представляють: джерело інформації; наочний матеріал; індивідуальний інформаційний простір; засіб розвитку.

У розвитку особистості студентів, розвитку їх творчих здібностей важливим є проведення культурно-освітньої роботи. Форми проведення культурно-освітньої роботи у закладі вищої освіти можуть бути різноманітними, і поділяються на масові, групові, індивідуальні.

Культурно-освітня робота передбачає спонукання студентів до раціонального використання вільного часу для всебічного розвитку своєї особистості та корекцію відхилень у свідомості й поведінці окремих студентів, які сприяють усуненню наявних в особистості студента негативних якостей (активізація прихованих почуттів, зміцнення віри у власні сили тощо).

Організація культурно-освітньої роботи серед людей – важливий критерій ефективності діяльності музейних закладів, зокрема театральних музеїв Наддніпрянщини.

Культурно-освітня робота здійснювалася не тільки у формі екскурсій. В музеї проводилися лекції, творчі зустрічі, обговорення вистав.

У ХХІ ст. музей виконує функції сучасного культурного й освітнього центру, де музейні предмети моделюють естетичне та культурне середовище, транслюють інформацію, важливу для збереження історичної пам'яті поколінь.

Проводяться культурно-освітні заходи, розраховані на спеціалістів вузького профілю: наукових працівників музеїв та освітніх закладів, музеєзнавців, мистецтвознавців, студентів профільних вишів. До таких заходів відносять семінари, круглі столи, курси екскурсоводів, профільні стажування спеціалістів, у тому числі, консультації та методична допомога за напрямками науково-просвітницької й екскурсійної діяльності, співпраця з відділами освіти.

Інноваційні форми в культурно-освітній діяльності музеїв художнього профілю на початку ХХІ ст. ефективно розвиваються. Популяризація сучасних музеїв та їх колекційних зібрань відбувається як через традиційні, так й

інноваційні та віртуальні форми культурно-освітньої діяльності. Освітні технології, які художні музеї використовують з метою естетичного розвитку відвідувачів і популяризації мистецької спадщини у музейному та віртуальному просторі розширюють ареал впливу традиційних форм музейної інформації на різні категорії музейних відвідувачів.

Роль вищої освіти полягає в забезпеченні освітньої діяльності молоді у вільний час і включає культурно-освітню роботу, яка відіграє важливу роль у духовному, інтелектуальному та фізично-психічному розвитку особистості.

Культурно-освітню роботу викладача закладу вищої освіти передбачає реалізацію соціальних функцій: освітня; виховна; організація вільного часу.

Культурно-освітня робота викладачів закладів вищої освіти включає: організаційно-педагогічні заходи; виховання національної та духовної свідомості студентів; патріотичне виховання; морально-правове виховання; етичне виховання; фізичне виховання; соціальний захист студентів.

Культурно-освітня робота в діяльності викладача закладу вищої освіти є однією з основних напрямків педагогічної діяльності. Ця діяльність потребує багато часу в підготовці та організації для викладача, який виступає ініціатором та організатором. Важлива ініціативність і активність самого педагога в цьому напрямку. Відповідно для якісної організації викладачем культурно-освітньої роботи, він має бути підготовленим до такого виду роботи і підготовку цю потрібно розпочинати під час навчання у педагогічному закладі вищої освіти. Тому, для всебічного розкриття зазначеного питання, подальшого вивчення потребує питання формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

Головне завдання проведення культурно-освітньої роботи у процесі реалізації виховної роботи в закладі вищої освіти – підвищити пізнавальний інтерес до загальної культури, національних цінностей, надбань і традицій.

Під поняттям «підготовка майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи» ми будемо розуміти процес організації роботи майбутніх викладачів закладів вищої освіти, який має комунікативну

спрямованість і характеризує їхні професійні компетенції, особистий досвід, освіченість, спрямованість на перспективу, відкритість до особистісного динамічного збагачення, впевненість у собі, здатність досягти значних результатів в майбутній професійній діяльності шляхом розвитку загальнокультурних цінностей.

Під «готовністю майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи» ми розумітимемо інтегровану якість особистості майбутніх викладачів закладів вищої освіти, яка надає можливість ставити цілі, знаходити засоби їх досягнення, здійснювати самоконтроль за власними діями, прогнозувати шляхи підвищення ефективності своєї культурної діяльності в умовах проведення культурно-освітньої діяльності.

Під формуванням готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи ми розумітимемо системний процес перетворень, завдяки якому здійснюється цілеспрямований розвиток усіх структурних компонентів, які забезпечують безперервний цілеспрямований і послідовний вплив на майбутніх викладачів з метою формування в них особистісних та якостей, які дозволяють ефективно та творчо проводити культурно-освітню роботу у професійній діяльності.

РОЗДІЛ II. МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО КУЛЬТУРНО- ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ

2.1. Структура моделі формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи

Досягнення високого рівня готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи у професійній діяльності може бути здійснено лише при побудові процесу підготовки як цілісної системи у формі моделі. Ми керувалися положенням про те, що модель формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи має відображати багатовимірний цілісний педагогічний процес, який містить мету, завдання, критерії, показники та рівні готовності. Експериментальна модель реалізується шляхом її введення у реалії навчального процесу закладів вищої освіти.

Будуючи модель формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи, ми дотримувалися низки вимог до процесу проектування: урахування мети, суспільних і особистих потреб, фахових знань, умінь та навичок, особливості контролю, оцінювання результативності, параметри ефективності моделі. Таким чином, під моделлю формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи розуміємо єдність змісту, форм, що забезпечує найдоцільніший шлях досягнення поставленої мети та вирішення завдань. Побудовану нами модель формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи представлено у вигляді цілісної системи взаємопов'язаних елементів, які становлять стійку єдність.

Для успішної реалізації завдань, поставлених у дослідженні, нами було обґрунтовано модель формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Модель формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи

Основним результатом, на який спрямоване впровадження моделі, є сформованість готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи. Тому саме цю готовність і будемо вважати метою підготовки фахівця у рамках нашого дослідження.

Оскільки метою моделі є формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи, то відповідно до мети нами визначено основні завдання.

1. Формування мотивації до проведення культурно-освітньої роботи. Підготовка майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи буде успішною, якщо студенти будуть мотивованими до проведення культурно-освітньої роботи.

2. Розвиток умінь і навичок проведення культурно-освітньої роботи. Підготовка майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи буде успішною, якщо у студентів розвинути вміння і навички проведення культурно-освітньої роботи у виховній діяльності. Для цього необхідно надати майбутнім майбутнім викладачам можливість самостійно реалізовувати культурно-освітню діяльність.

Модель формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи містить підходи (особистісний; діяльнісний; технологічний; системний) та принципи (неперервності освіти, інтегративності, фундаменталізації знань, гуманізації відносин, самостійності студентів).

Формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи у моделі реалізується через засоби: організаційно-педагогічні (методичне забезпечення); комунікативні (особистісно зорієнтована взаємодія викладача і студентів).

Форми, які дають можливість реалізувати модель формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи включають: екскурсії, відвідування музеїв, відвідування бібліотек, тематичні вечори, круглий стіл, тренінги, практикуми, майстер-класи, віртуальні екскурсії.

Для того, щоб модель формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи могла реалізуватися потрібно дотримання критеріїв та показників готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

Мотиваційно-цільовий критерій включає такі показники:

- мотивація до проведення культурно-освітньої роботи;
- ставлення до культурно-освітньої роботи;
- реалізація культурно-освітньої роботи в професійній діяльності;
- пізнавальний інтерес до набуття нових знань і вмінь проводити культурно-освітню роботу.

Інформаційно-методичний критерій включає такі показники:

- користувацьке освоєння культурно-освітньої роботи;
- фахові компетенції особливостей проведення культурно-освітньої роботи;
- обізнаність з основами та особливостями проведення культурно-освітньої роботи.

Діяльнісно-творчий критерій включає певні показники:

- майстерність проведення культурно-освітньої роботи у професійній діяльності;
- творчий потенціал організації культурно-освітньої роботи;
- систематичний характер проведення культурно-освітньої роботи.

Критерії та показники готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи наведено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Критерії та показники готовності майбутніх викладачів
закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи

Критерії	Показники
Мотиваційно-цільовий	<ul style="list-style-type: none"> – мотивація до проведення культурно-освітньої роботи; – ставлення до культурно-освітньої роботи; – реалізація культурно-освітньої роботи в професійній діяльності; – пізнавальний інтерес до набуття нових знань і вмінь проводити культурно-освітню роботу;

Інформаційно-методичний	<ul style="list-style-type: none"> – користувацьке освоєння культурно-освітньої роботи; – фахові компетенції особливостей проведення культурно-освітньої роботи; – обізнаність з основами та особливостями проведення культурно-освітньої роботи;
Діяльнісно-творчий	<ul style="list-style-type: none"> – майстерність проведення культурно-освітньої роботи у професійній діяльності; – творчий потенціал організації культурно-освітньої роботи; – систематичний характер проведення культурно-освітньої роботи.

При реалізації усіх критеріїв запропонованої моделі з урахування відповідних їм показників готовність майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи проявляється за різними рівнями: низьким, середнім, високим.

Результатом реалізації моделі формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи буде готовність майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

Отже, модель формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи відображає багатовимірний цілісний педагогічний процес, є засобом формалізації відносин, дій, зв'язків між об'єктами, які відображають основні істотні властивості системи з метою більш глибокого їх усвідомлення, можливості коригування результату в залежності від поставлених цілей і завдань; водночас ця модель спрямована на вдосконалення змісту, форм, методів, засобів організації навчального процесу підготовки, відображає й репрезентує суттєві структурно-функціональні зв'язки об'єкта педагогічного дослідження; за своїм типом є структурно-функціональною. У процесі дослідницької роботи з проблеми виявлено доцільність застосування

трьох рівнів готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи: високий, середній, низький.

2.2. Експериментальна перевірка ефективності моделі формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи

Для перевірки ефективності запропонованої моделі формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи нами було проведено педагогічний експеримент, який розглядається як провідний метод дослідження, що дозволяє отримати найбільш вірогідні факти, котрі об'єктивно характеризують можливості вдосконалення підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи. Техніка проведення педагогічного експерименту передбачала наявність у ньому трьох самостійних етапів: констатувального, формувального, контрольного.

Відповідно, метою педагогічного експерименту стала перевірка ефективності функціонування пропонованої моделі формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи. Для реалізації мети експериментального дослідження було передбачено виконання таких завдань: конкретизація завдань експерименту; проведення експерименту; аналіз результатів експерименту та їх інтерпретація; формулювання відповідних висновків щодо реалізації моделі формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

У процесі констатувального експерименту визначалися контрольні та експериментальні групи (КГ та ЕГ) на основі вивчення рівня готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

У процесі формувального експерименту здійснено уточнення концептуальних положень та апробацію моделі формування готовності майбутніх

викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

У ході контрольного експерименту проводився аналіз отриманих експериментальних даних і результатів експериментальної роботи, співставлення аналітичного матеріалу з метою і завданнями дослідження, підводилися підсумки проведеної експериментальної роботи, здійснювалась статистична обробка результатів експерименту, складались таблиці даних, формувалися висновки.

Метою констатувального експерименту було виявлення існуючого стану готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи, виділення на цій основі контрольних і експериментальних груп.

Для виконання мети педагогічного експерименту потрібно було розподілити навчальні групи на експериментальну і контрольну. У експерименті приймало участь 78 респондентів, яких розділено на 2 групи: експериментальна та контрольна групи по 39 учасників.

Учасники контрольної групи продовжували навчання в звичному для них режимі, а от до учасників експериментальної групи біло застосовано модель формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

Після застосування означеної методики в експериментальній та контрольній групах були отримані результати, проведеного нами дослідження рівня готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи на констатувальному етапі, які представлено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Розподіл студентів за рівнями готовності
до культурно-освітньої роботи (у %) на констатувальному етапі

Рівні	Групи	
	Експериментальна група	Контрольна група
Високий	6,54%	7,02%
Середній	34,93%	35,79%
Низький	58,53%	57,19%

Співставивши дані анкетування та опитування, ми підраховали загальну суму балів після обробки даних, які дозволили отримати первинні показники готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

Аналізуючи отримані результати, зазначимо, що в експериментальній та контрольній групах показники рівнів готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи виявились досить близькими за значенням та знаходились майже на одному рівні. Низький рівень готовності майбутнього викладача закладу вищої освіти до культурно-освітньої роботи, за результатами констатувального етапу експерименту, було виявлено у 57,19% контрольної та 58,53% експериментальної групи. Середній рівень готовності майбутнього викладача закладу вищої освіти до культурно-освітньої роботи був характерним для 35,79% студентів контрольної та 34,93% студентів експериментальної групи. Відповідно, у 7,02% контрольної та 6,54% експериментальних груп було виявлено високий рівень готовності майбутнього викладача закладу вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

Студенти експериментальної та контрольної груп на початку експериментальної роботи мали приблизно однакову готовність до культурно-освітньої роботи. Співвідношення відсоткової частини студентів, що брали участь в експерименті, дає підставу для висновку, що, як в експериментальній, так і в контрольній групах на початку експериментальної роботи не сформованою є готовність до проведення культурно-освітньої роботи.

Аналіз результатів констатувального етапу дослідження підтвердив потребу в оновленні змісту та пошуку ефективних форм, методів і засобів удосконалення підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

Мета формувального експерименту полягала в перевірці ефективності упровадження запропонованої моделі формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи в процесі їх професійної підготовки у навчальному закладі.

На нашу думку, формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи можливе за умови реалізації запропонованої нами моделі формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи. До експериментальної групи було застосовано модель формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи, яка стала важливим елементом формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи, оскільки після впровадження цієї моделі студенти експериментальних груп самі пропонували форми проведення культурно-освітньої роботи, формулювали питання, які виносилися на обговорення, доволі конструктивно й емоційно виступали з кожним із запропонованих для обговорення питань.

Уточнення та перевірка об'єктивності результатів формувального експерименту, теоретичне осмислення даних, які було отримано у процесі експериментальної роботи, їх результатів проводилося шляхом контрольного узагальнення, метою якого стала перевірка ефективності запропонованої моделі та сформульованих завдань щодо майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

Завдання контрольного експерименту полягали в отриманні даних про динаміку рівнів готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи, аналізі результатів анкетування у контрольних і експериментальних групах, даних цілеспрямованих педагогічних спостережень у експериментальних групах, де проводилось експериментальне навчання.

Для визначення динаміки рівнів готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи було проведено два зрізи – перший – на констатувальному етапі педагогічного експерименту, другий – на контрольному як у експериментальній, так і в контрольній групах за допомогою однакових методів. По закінченні формувального етапу педагогічного експерименту рівень готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи визначався за допомогою методики «Рівень

готовності» (Додаток А).

Ця методика, проведена зі студентами контрольної групи, виявила низький рівень готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи. Студентам складно було перерахувати терміни, пов'язані із особливостями проведення культурно-освітньої роботи, також студенти не мали чіткого уявлення про власні ідеї з приводу реалізації культурно-освітньої роботи. Інші питання методики також викликали труднощі у студентів контрольної групи. Одним з найскладніших питань методики були питання діяльнісно-творчого блоку. Ця ж методика, виявила в експериментальній групі переважання високого та середнього рівнів сформованості готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи. Студенти навели власні ідеї з приводу реалізації культурно-освітньої роботи, чітко визначилися з певними формами проведення культурно-освітньої роботи.

Означена методика дозволила визначити рівні готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

Динаміку рівнів готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи наведено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Динаміка рівнів готовності майбутніх викладачів
закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи

Рівень	Кількість студентів контрольної групи, $n = 39$					Кількість студентів експериментальної групи, $n = 39$				
	До експерименту		Після експерименту		У % різниця	До експерименту		Після експерименту		У % різниця
	В абсолютних цифрах	У % від загальної кількості	В абсолютних цифрах	У % від загальної кількості		В абсолютних цифрах	У % від загальної кількості	В абсолютних цифрах	У % від загальної кількості	
Мотиваційно-цільовий критерій										
Високий	5	12,83	6	15,38	2,55	2	5,12	7	17,94	12,82
Середній	14	35,89	15	38,46	2,57	15	38,46	19	48,72	10,26
Низький	20	51,28	18	46,16	-5,12	22	56,42	13	33,34	-23,08
Інформаційно-методичний критерій										
Високий	3	7,69	4	10,26	2,57	3	7,69	6	15,38	7,69
Середній	13	33,34	14	35,89	2,55	14	35,89	18	46,16	10,27
Низький	23	58,97	21	53,85	-5,12	22	56,42	15	38,46	-17,96
Діяльнісно-творчий критерій										
Високий	2	5,13	3	7,69	2,56	3	7,69	5	12,83	5,14
Середній	14	35,89	15	38,46	2,57	13	33,34	19	48,72	15,38
Низький	23	58,98	21	53,85	-5,13	23	58,97	15	38,45	-20,52

Остаточні результати констатувального та формувального етапів експерименту наведено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка рівнів готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи за результатами експериментальної роботи

№	Рівні готовності до культурно-освітньої роботи	Констатувальний етап		Контрольний етап		Приріст	
		Експериментальна група	Контрольна група	Експериментальна група	Контрольна група	Експериментальна група	Контрольна група
1.	Високий	6,83%	8,55%	15,38%	11,11%	8,55%	2,56%
2.	Середній	35,90%	35,04%	47,87%	37,60%	11,97%	2,56%
3.	Низький	57,27%	56,41%	36,75%	51,29%	-20,52%	-5,12%

Дані цієї таблиці свідчать про те, що у студентів контрольної групи на констатувальному етапі експерименту низький рівень готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи визначено у 56,41% студентів, на контрольному етапі – у 51,29% студентів. У студентів контрольної групи середній рівень готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи спостережено у 35,04% на констатувальному етапі та у 37,60% студентів на контрольному етапі. У контрольній групі високий рівень готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи зафіксовано у 8,55% студентів на констатувальному етапі та у 11,11% студентів на контрольному етапі. Низький рівень готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи у експериментальній групі визначився у 57,27% студентів на констатувальному етапі та у 36,75% студентів на контрольному етапі. Середній рівень готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи у експериментальній групі визначився у 35,90% студентів на констатувальному етапі та у 47,87% студентів на контрольному етапі. Високий рівень готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи у експериментальній групі мають 6,83% студентів на констатувальному етапі та у 15,38% студентів на контрольному етапі.

Отже, у контрольній групі до та після експерименту переважав низький рівень, а високий рівень отримав найнижчі показники. Така ж ситуація склалася і у експериментальній групі до експерименту, проте після експерименту ситуація значно покращилася, високий рівень готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи збільшився на 8,55%, середній рівень також збільшився на 11,97%, а кількість студентів з низьким рівнем готовності – зменшилася на 20,52%. Збільшення студентів з високим і середнім рівнем готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи пояснюється масовим впровадженням в навчальний процес культурно-освітньої роботи відповідними змінами при вирішенні навчальних завдань новими формами проведення культурно-освітньої роботи, створенням культурно-освітнього середовища при організації експериментального навчання.

Вищі показники зростання готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи у студентів експериментальної групи зумовлені, на нашу думку, більшою обізнаністю студентів цієї групи у сфері культурно-освітньої роботи та наявності у них досвіду культурно-освітньої роботи при навчанні. Отже, як бачимо, експеримент сприяв зростанню в студентів почуття стійкого позитивно ставлення до проведення культурно-освітньої роботи, стійкого бажання освоїти особливості проведення культурно-освітньої роботи, позитивного ставлення до організації культурно-освітньої роботи.

Наведені результати дають підстави стверджувати, що розробка, застосування та реальне впровадження на практиці культурно-освітньої роботи, оптимізація різних видів діяльності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи. Експериментальні умови сприяли зростанню в студентів навиків культурно-освітньої роботи.

Отримані підсумкові дані свідчать, що в експериментальній групі після проведення формувального експерименту відбулися якісні зміни; виявлено позитивну динаміку змін в експериментальній групі наприкінці експерименту, що доводить ефективність пропонованої моделі формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи, введення якої в

навчальний процес дало змогу: спрямувати студентів на проведення культурно-освітньої роботи у виховному процесі; сформувати спрямованість студентів на постійний професійний розвиток, збагачення власних знань, умінь і навичок з культурно-освітньої роботи та їх застосування у навчальному процесі; опанувати нові знання, уміння та навички із проведення культурно-освітньої роботи; опанувати різні форми та уміння з проведення культурно-освітньої роботи в сучасній освіті. Все це дозволяє стверджувати про значне покращення результатів у експериментальній групі.

Збільшення відсотків високого і середнього рівнів усіх показників за мотиваційно-цільовим, інформаційно-методичним та діяльнісно-творчим критеріями готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи пояснюється проведенням культурно-освітньої роботи і відповідними змінами за рахунок усвідомлення студентами власної ролі в підвищенні результативності навчального процесу, оптимізації різних видів діяльності майбутнього учителя, орієнтацією студентів на здобуття нових знань, умінь і навичок проведення культурно-освітньої роботи, підтримкою пропонованих студентами ідей, задумів, реальним впровадженням їх на практиці.

Динаміку рівнів готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи (результати контрольної та експериментальної груп) на констатувальному та контрольному етапах дослідження наведено в діаграмі (рис. 2.2):

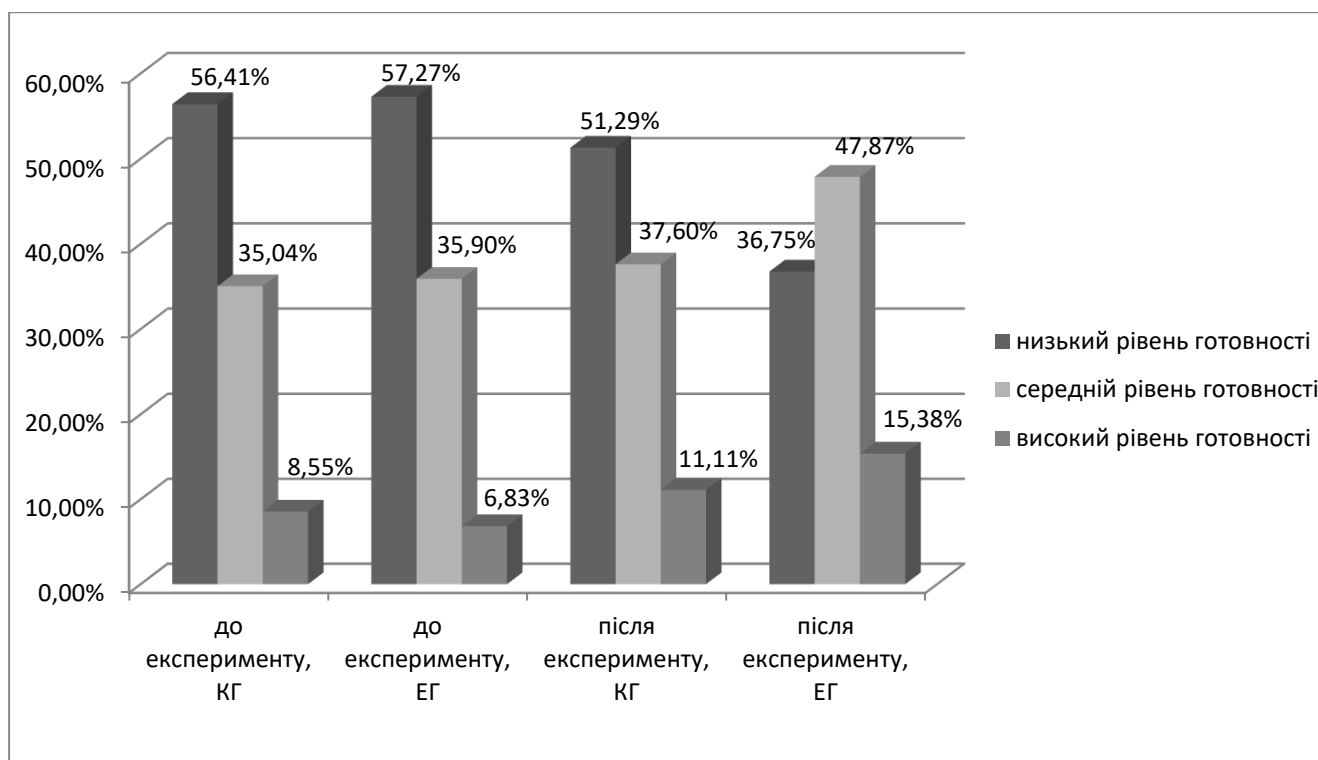

Рис. 2.2. Динаміка рівнів готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи

Після впровадження моделі формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи, на якій ґрунтується формувальний експеримент, у якості проміжної діагностики ми запропонували її учасникам авторську анкету з проханням визначити ефективність підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи у підвищенні їх знань, умінь і навичок у напрямку культурно-освітньої роботи (Додаток Б). На основі самоаналізу студентів, а також аналізу результатів поточних залікових заходів можемо відмітити, що за час упровадження моделі значно зріс рівень культурно-освітньої грамотності студентів, а саме: вдосконалилися вміння проводити заходи культурно-освітнього спрямування. Усі студенти підтвердили наше припущення про те, що модель формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи дозволила розширити їхній інформаційний і загальний світогляд, ґрунтовно засвоїти форми та особливості проведення культурно-освітньої роботи. На питання «Як підвищилася ваша підготовленість до проведення

культурно-освітньої роботи у процесі опанування моделі?» більшість студентів дала такі відповіді: «Тепер я бачу, як треба організовувати культурно-освітню роботу», «Тепер мені буде легше знайти необхідний матеріал для проведення заходу культурно-освітнього спрямування» тощо. Питання анкети «Що необхідно додати у модель чи виключити з неї?» було спрямоване на виявлення можливостей внесення необхідної корекції у процес підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи. Близько 18% студентів висловили побажання збільшити кількість годин виділених на проведення культурно-освітньої роботи. Всі побажання студентів дозволили внести корективи в процес підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

Проведення анкетування, вирішення педагогічних завдань на констатувальному та контрольному етапах педагогічного експерименту в контрольній та експериментальній групах студентів дають нам підстави стверджувати, що реалізація моделі за всіма обраними критеріями і показниками готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи забезпечує ефективність підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи, і як результат – формування відповідного виду готовності.

З метою узгодження результатів вибірки із запропонованою гіпотезою (щодо випадковості або не випадковості розбіжностей) було використано процедуру перевірки істотності зв'язку, розроблену Р. Фішером, та закон розподілу середньої арифметичної Стюдента (Мармоза А., 2013).

Для проведення статистичної вибірки гіпотез нами було застосовано кореляційне відношення. Розрахунки загальної дисперсії були проведені за формулою:

$$\sigma^2 = \frac{\sum_1^{m_y} (y_i - \bar{y})^2 f_i}{\sum_1^{m_y} f_i}, \quad (3.1)$$

де y_i – кількість студентів, що отримали відповідні рівні готовності; \bar{y} – середній показник рівнів; f_i – процентне співвідношення учасників експерименту до кожного рівня.

Отже, σ_1^2 (значення контрольної групи під час констатувального експерименту) становило:

$$\sigma_1^2 = \frac{(137-70)^2 \times 64,7 + (68-70)^2 \times 32,4 + (6-70)^2 \times 2,9}{100} = 3024,463 \quad (3.2)$$

Так само розраховано значення σ_2^2 (показники експериментальної групи під час констатувального експерименту):

$$\sigma_2^2 = \frac{(132-68)^2 \times 64,3 + (64-68)^2 \times 31,4 + (9-68)^2 \times 4,3}{100} = 2788,435 \quad (3.3)$$

Значення σ_1^2 та σ_2^2 після формувального експерименту становили відповідно 3024,463 та 2788,435.

Кореляційне відношення η^2 було визначене співвідношенням загальних дисперсій. Перевірка істотності кореляційного зв'язку ґрунтується на порівнянні фактичних значень R^2 та η^2 з критичними. Критичні значення характеристики щільності зв'язку для рівня істотності $\alpha = 0,05$ та відповідного числа ступенів свободи для факторної дисперсії k_1 і залишкової k_2 залежать від обсягу сукупності n та числа груп або параметрів функції m , тобто

$$k_1 = m - 1, k_2 = n - m.$$

Таким чином, обчислений за даними таблиці критичних значень коефіцієнт детермінації R^2 і кореляційного відношення η^2 для рівня істотності $\alpha = 0,05$, становить $R_{0,95}^2(2,97) = 0,058$. Розраховане кореляційне відношення η^2 до експерименту становить 1,0846, після експерименту – 2,0428, що значно перевищує критичний показник $R^2(0,058)$.

Отже, після проведення формувального етапу педагогічного експерименту з імовірністю 1,0846 можна стверджувати про позитивний характер змін у рівнях готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

Для перевірки статистичної значущості різниці між двома середніми значеннями нами було використано критерій Стюдента. Після проведення експерименту було визначено, що нульова гіпотеза H_0 , при якій $x_e = x_k$, не підтверджується. Отже, має місце альтернативна гіпотеза H_a , за якої $x_e > x_k$, тобто, експериментальна група має істотне збільшення кількості студентів з високим та середнім рівнями готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи і зменшення кількості студентів низького рівня цієї готовності.

За такої умови На виконується одностороння (правостороння) перевірка. Враховуючи неоднорідність дисперсій, двовибірковий t -тест з різними дисперсіями показав t -статистику більшу за t -критичне двостороннє. У нашому дослідженні оцінка дисперсії розраховувалася за формулою:

$$t = \frac{(\bar{x}_1 - \bar{x}_2)}{\sqrt{S^2 \left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right)}} \quad (3.4)$$

де x – середній показник учасників контрольної та експериментальної груп; S^2 – середні показники кореляції, що розраховуються за формулою:

$$S^2 = \frac{\sigma_1^2 \times n + \sigma_2^2 \times n}{\Sigma n - 2} \quad (3.5)$$

У нашому дослідженні $S^2 = 2922,2$, до експерименту, а після експерименту $S^2 = 1852,8$. За розрахунками, у цьому випадку, t -критичне складає 0,75, t -статистика – 9,52. Таким чином, з рівнем значущості $\alpha = 0,05$ стверджуємо, що між середніми значеннями виявлено статистично значущу різницю.

Аналізуючи експериментальну перевірку ефективності розробленої нами моделі формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи, ми виділили основні характерні професійні переваги майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи:

- здатність підбирати та організовувати культурно-освітню роботу;
- здатність організувати і застосувати індивідуальну, групову та колективну форми організації культурно-освітньої роботи;

- спроможність визначити форми, які доцільні для проведення культурно-освітньої роботи в конкретній ситуації;
- здатність створити комфортні умови культурно-освітньої роботи, атмосферу доброзичливості, співтворчості, співпраці, взаємної підтримки;
- можливість проводити культурно-освітню роботу.

Аналіз даних свідчить, що експериментальна робота позитивно вплинула на формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи. Реалізація моделі формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи забезпечує готовність майбутніх майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

Висновки до другого розділу

Для успішної реалізації завдань, поставлених у дослідженні, нами було обґрунтовано модель формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

Основним результатом, на який спрямоване впровадження моделі, є сформованість готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи. Тому саме цю готовність і будемо вважати метою підготовки фахівця у рамках нашого дослідження.

Оскільки метою моделі є формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи, то відповідно до мети нами визначено основні завдання.

Модель формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи містить підходи (особистісний; діяльнісний; технологічний; системний) та принципи (неперервності освіти, інтегративності, фундаменталізації знань, гуманізації відносин, самотійності студентів).

Для того, щоб модель формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи могла реалізуватися потрібно дотримання критеріїв та показників готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

Мотиваційно-цільовий критерій включає такі показники: мотивація до проведення культурно-освітньої роботи; ставлення до культурно-освітньої роботи; реалізація культурно-освітньої роботи в професійній діяльності; пізнавальний інтерес до набуття нових знань і вмінь проводити культурно-освітню роботу. Інформаційно-методичний критерій включає такі показники: користувацьке освоєння культурно-освітньої роботи; фахові компетенції особливостей проведення культурно-освітньої роботи; обізнаність з основами та особливостями проведення культурно-освітньої роботи. Діяльнісно-творчий критерій включає певні показники: майстерність проведення культурно-освітньої роботи у професійній діяльності; творчий потенціал організації культурно-освітньої роботи; систематичний характер проведення культурно-освітньої роботи.

При реалізації усіх критеріїв запропонованої моделі з урахування відповідних їм показників готовність майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи проявляється за різними рівнями: низьким, середнім, високим.

Результатом реалізації моделі формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи буде готовність майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

Для виконання мети педагогічного експерименту потрібно було розподілити навчальні групи на експериментальну і контрольну. У експерименті приймало участь 78 респондентів, яких розділено на 2 групи: експериментальна та контрольна групи по 39 учасників. Учасники контрольної групи продовжували навчання в звичному для них режимі, а от до учасників експериментальної групи біло застосовано модель формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

Студенти експериментальної та контрольної груп на початку експериментальної роботи мали приблизно однакову готовність до культурно-освітньої роботи. Співвідношення відсоткової частини студентів, що брали участь в експерименті, дає підставу для висновку, що, як в експериментальній, так і в контрольній групах на початку експериментальної роботи не сформованою є готовність до проведення культурно-освітньої роботи.

За умови реалізації запропонованої нами моделі формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи. Для експериментальної групи було застосовано модель формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи, яка стала важливим елементом формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи, оскільки після впровадження цієї моделі студенти експериментальних груп самі пропонували форми проведення культурно-освітньої роботи, формулювали питання, які виносилися на обговорення, доволі конструктивно й емоційно виступали з кожним із запропонованих для обговорення питань.

Для визначення динаміки рівнів готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи було проведено два зрізи – перший – на констатувальному етапі педагогічного експерименту, другий – на контрольному як у експериментальній, так і в контрольній групах за допомогою однакових методів. По закінченні формувального етапу педагогічного експерименту рівень готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи визначався за допомогою методики «Рівень готовності».

У контрольній групі до та після експерименту переважав низький рівень, а високий рівень отримав найнижчі показники. Така ж ситуація склалася і у експериментальній групі до експерименту, проте після експерименту ситуація значно покращилася, високий рівень готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи збільшився на 8,55%, середній рівень також збільшився на 11,97%, а кількість студентів з низьким рівнем готовності –

зменшилася на 20,52%. Збільшення студентів з високим і середнім рівень готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи пояснюється масовим впровадженням в навчальний процес культурно-освітньої роботи відповідними змінами при вирішенні навчальних завдань новими формами проведення культурно-освітньої роботи, створенням культурно-освітнього середовища при організації експериментального навчання.

Для перевірки статистичної значущості різниці між двома середніми значеннями нами було використано критерій Стюдента. Після проведення експерименту було визначено, що нульова гіпотеза H_0 , при якій $x_e = x_k$, не підтверджується. Отже, має місце альтернативна гіпотеза H_a , за якої $x_e > x_k$, тобто, експериментальна група має істотне збільшення кількості студентів з високим та середнім рівнями готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи і зменшення кількості студентів низького рівня цієї готовності.

Аналізуючи експериментальну перевірку ефективності розробленої нами моделі формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи, ми виділили основні характерні професійні переваги майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи: здатність підбирати та організовувати культурно-освітню роботу; здатність організувати і застосувати індивідуальну, групову та колективну форми організації культурно-освітньої роботи; спроможність визначити форми, які доцільні для проведення культурно-освітньої роботи в конкретній ситуації; здатність створити комфортні умови культурно-освітньої роботи, атмосферу доброзичливості, співтворчості, співпраці, взаємної підтримки; можливість проводити культурно-освітню роботу.

Аналіз даних свідчить, що експериментальна робота позитивно вплинула на формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи. Реалізація моделі формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи забезпечує готовність

майбутніх майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

1. Розглядаючи теоретичні аспекти культурно-освітньої роботи в закладах вищої освіти виявлено сутність культурно-освітньої роботи в закладах вищої освіти. Розкрито завданнями культурно-освітньої роботи в закладах вищої освіти, основні напрямки культурно-освітньої роботи, принципи проведення культурно-освітньої роботи, специфіку організації культурно-освітньої роботи зумовлює певні особливості роботи викладача зі студентом, розглянуто функції культурно-освітньої роботи в закладах вищої освіти. Свідченням ефективності культурно-освітньої роботи є цілеспрямоване розширення зв'язків з іншими установами та організаціями. Культурно-освітня робота передбачає тісний взаємозв'язок заступників директорів з виховної роботи, кураторами груп, профільними викладачами. Для залучення студентів до культурно-масових заходів – потрібна реклама, спонукання з боку викладачів. З метою проведення культурно-освітньої роботи та залучення студентів до культурно-освітніх заходів доцільно щорічно проводити студентам вступну лекцію, на якій подається інформація про культурно-освітню роботу та заходи, які будуть реалізовуватися в процесі організації цієї роботи. Детально розглянуто можливі форми реалізації культурно-освітньої роботи у закладах вищої освіти. Культурно-освітня робота на сьогоднішній день – це один з провідних видів роботи викладача закладу освіти, що здійснюється за участі установи культурного спрямування і виконує важливу просвітницьку функцію в суспільстві. Елементи культурно-освітньої роботи проникли у всі сфери діяльності студентів: навчальну і виховну діяльність. Саме у сфері освіти культурно-освітні заходи отримали найширше застосування: проведення заходів, екскурсій, відвідування музеїв, бібліотек та театрів, організації онлайн активностей. Культурно-освітня діяльність дозволяє опановувати цікаву інформацію у великому обсязі і в тій послідовності, яка відповідає логіці пізнання і рівню сприйняття конкретними студентами. Проте, культурно-освітня робота в закладі вищої освіти це не тільки кількість проведених заходів та активностей. Культурно-освітня робота – це складова виховної системи навчального закладу.

2. Проаналізовано культурно-освітню роботу викладачів закладів вищої освіти засобом співпраці з музеями. Значної популярності в українських музеях на початку XXI ст. набувають відкриті майстерні, майстер-класи, творчі лабораторії, у яких під керівництвом художника можна створити індивідуальну роботу (картину, скульптуру, витвір декоративно-прикладного мистецтва). Специфіка цих інноваційних форм полягає у тому, що вони, як правило, бувають одноденними. Участь відвідувачів у роботі художніх студій, гуртків, музейних клубів передбачає довготривале відвідування музейних заходів. Освітні програми з опанування відвідувачами різних видів мистецтва, факультативних курсів складаються з окремих тематичних занять, об'єднаних загальною темою чи видом мистецтва (гуртки живопису, скульптури, ін.), розраховані як на дитячу, так і дорослу аудиторію. Інноваційні форми в культурно-освітній діяльності музеїв художнього профілю на початку XXI ст. ефективно розвиваються. Популяризація сучасних музеїв та їх колекційних зібрань відбувається як через традиційні, так й інноваційні та віртуальні форми культурно-освітньої діяльності. Освітні технології, які художні музеї використовують з метою естетичного розвитку відвідувачів і популяризації мистецької спадщини у музейному та віртуальному просторі розширюють ареал впливу традиційних форм музейної інформації на різні категорії музейних відвідувачів.

3. Обґрунтовано особливості формування готовності майбутніх викладачів до проведення культурно-освітньої роботи у закладах вищої освіти. Культурно-освітня робота в діяльності викладача закладу вищої освіти є однією з основних напрямків педагогічної діяльності. Ця діяльність потребує багато часу в підготовці та організації для викладача, який виступає ініціатором та організатором. Важлива ініціативність і активність самого педагога в цьому напрямку. Відповідно для якісної організації викладачем культурно-освітньої роботи, він має бути підготовленим до такого виду роботи і підготовку цю потрібно розпочинати під час навчання у педагогічному закладі вищої освіти. Тому, для всебічного розкриття зазначеного питання, подальшого вивчення потребує питання формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої

освіти до культурно-освітньої роботи. Під поняттям «підготовка майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи» ми будемо розуміти процес організації роботи майбутніх викладачів закладів вищої освіти, який має комунікативну спрямованість і характеризує їхні професійні компетенції, особистий досвід, освіченість, спрямованість на перспективу, відкритість до особистісного динамічного збагачення, впевненість у собі, здатність досягти значних результатів в майбутній професійній діяльності шляхом розвитку загальнокультурних цінностей. Під «готовністю майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи» ми розумітимемо інтегровану якість особистості майбутніх викладачів закладів вищої освіти, яка надає можливість ставити цілі, знаходити засоби їх досягнення, здійснювати самоконтроль за власними діями, прогнозувати шляхи підвищення ефективності своєї культурної діяльності в умовах проведення культурно-освітньої діяльності. Під формуванням готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи ми розумітимемо системний процес перетворень, завдяки якому здійснюється цілеспрямований розвиток усіх структурних компонентів, які забезпечують безперервний цілеспрямований і послідовний вплив на майбутніх викладачів з метою формування в них особистісних та якостей, які дозволяють ефективно та творчо проводити культурно-освітню роботу у професійній діяльності. Культурно-освітня робота є однією із перспективних напрямів підвищення ефективності підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти. Сучасні форми культурно-освітньої роботи покращують роботу майбутніх викладачів закладів вищої освіти, роблять її приємною, успішною, результативною, урізноманітнюють діяльність, забезпечують професійне зростання. Проблема проведення культурно-освітньої роботи у педагогічному процесі набуває все більшої актуальності; високої уваги потребують цілі, напрями, стратегії проведення культурно-освітньої діяльності у навчальному процесі та дослідження теоретичних і практичних проблем підготовки викладачів до реалізації культурно-освітньої роботи у навчальному процесі вищої освіти як одного з елементів розробки й реалізації моделі

підготовки майбутнього викладача до проведення культурно-освітньої роботи.

4. Розроблено та експериментально перевірено модель формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи. Модель формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи відображає багатовимірний цілісний педагогічний процес, є засобом формалізації відносин, дій, зв'язків між об'єктами, які відображають основні істотні властивості системи з метою більш глибокого їх усвідомлення, можливості коригування результату в залежності від поставлених цілей і завдань; водночас ця модель спрямована на вдосконалення змісту, форм, методів, засобів організації навчального процесу підготовки, відображає й репрезентує суттєві структурно-функціональні зв'язки об'єкта педагогічного дослідження; за своїм типом є структурно-функціональною. У процесі дослідницької роботи з проблеми виявлено доцільність застосування трьох рівнів готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи: високий, середній, низький.

5. Проаналізовано експериментальну перевірку ефективності моделі формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи. Для виконання мети педагогічного експерименту потрібно було розподілити навчальні групи на експериментальну і контрольну. У експерименті приймало участь 78 респондентів, яких розділено на 2 групи: експериментальна та контрольна групи по 39 учасників. Для перевірки статистичної значущості різниці між двома середніми значеннями нами було використано критерій Ст'юдента. Після проведення експерименту було визначено, що нульова гіпотеза H_0 , при якій $x_e = x_k$, не підтверджується. Отже, має місце альтернативна гіпотеза H_a , за якої $x_e > x_k$, тобто, експериментальна група має істотне збільшення кількості студентів з високим та середнім рівнями готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи і зменшення кількості студентів низького рівня цієї готовності. Дані експерименту свідчать про те, що у студентів контрольної групи на констатувальному етапі експерименту низький рівень готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-

освітньої роботи визначено у 56,41% студентів, на контрольному етапі – у 51,29% студентів. У студентів контрольної групи середній рівень готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи спостережено у 35,04% на констатувальному етапі та у 37,60% студентів на контрольному етапі. У контрольній групі високий рівень готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи зафіксовано у 8,55% студентів на констатувальному етапі та у 11,11% студентів на контрольному етапі. Низький рівень готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи у експериментальній групі визначився у 57,27% студентів на констатувальному етапі та у 36,75% студентів на контрольному етапі. Середній рівень готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи у експериментальній групі визначився у 35,90% студентів на констатувальному етапі та у 47,87% студентів на контрольному етапі. Високий рівень готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи у експериментальній групі мають 6,83% студентів на констатувальному етапі та у 15,38% студентів на контрольному етапі. Аналіз даних показав, що експериментальна робота позитивно вплинула на формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи. Реалізація моделі формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи забезпечує готовність майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабанский Ю.К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований. Избр. пед. труды. М.: Педагогика, 1989. С. 436–546.
2. Морозова С.А. История развития культурно-просветительской деятельности в отечественном образовании (конец XVIII – начало XXI века), 2013. №4 (37). С. 174–179.
3. Рзаева Г. И. Культурно-просветительская работа во внеурочной деятельности в общеобразовательной школе, 2015. №3.1. С. 124-125.
4. Яременко Л. Позашкільна освіта: проблема визначення. Педагогіка – Вісник інституту розвитку дитини; бібліотека наукових статей. URL: <http://www.stattionline.org.ua/pedagog/85/15282-pozashkilnaosvita-problema-viznachennya.html> (дата звернення: 29.11.2020).
5. Філатьєва Т. В. Підготовка майбутніх фахівців у галузі мистецтва до художньо-педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах як історико-педагогічна проблема. Серія 16 : Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики, 2015. Вип. 24. С. 75–78.
6. Макеева И. А. Социализирующие аспекты социально-культурной деятельности музея. II Междунар. науч. конф. (г. Санкт- Петербург, ноябрь 2012 г.). СПб.: Реноме, 2012. С. 127–129.
7. Найда Л. В. Культурно-освітня діяльність НТБ Національного університету «Львівська політехніка». Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства : матеріали п'ятої міжнародної науково-практичної конференції, 11–12 вересня 2013 року, Львів / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Національний університет «Львівська політехніка», Науково-технічна бібліотека . Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. С. 516–523.
8. Дьячков А. Н. Культурно-образовательная деятельность музеев. Российская музейная энциклопедия; ред. Э.В. Расшивалова. М.: Прогресс «Рипол Классик», 2001. Т. 1. С. 311–312.

9. Ключко Ю. Музей як культурно-освітній заклад: становлення і розвиток. Культура і сучасність: Альманах. К.: Міленіум, 2007. № 1. С. 78–84.
10. Приказ министра культуры СССР № 263 «Об улучшении работы притеатральных музеев». 31 мая 1967 г. Театральные музеи в СССР. Труды НИИ Музееведения и охраны памятников истории и культуры / под ред. Н.В. Минц. М., 1969. Вып. 23. С. 13–14.
11. Чумаченко Д. Перед третім дзвінком. Вечірній Харків, 1971. від 17 квітня.
12. Афанасьев В. Харьковский государственный театр им. Н.К. Крупской. Театральный Харьков. 1976. № 11. С. 1–2.
13. Бесіда з Н.Д. Медведєвою. 05. 12. 2012 р., м. Харків. Диктофонний запис: (За архівними матеріалами І.Г. Рудавіної).
14. Фомина Ю. Музей шевченковцев. Красное знамя. 1981. 5 декабря.
15. Поюровский Б. Связь времен нерасторжима. Правда. 1978. 28 февраля.
16. Єромицький П. Рука дружби. Радянська освіта. 1980. 20 серпня.
17. Козієнко В.А. Завжди в неспокої, завжди в строю. Актуальні завдання поліпшення ідейно-виховної роботи музеїв: темат. зб. наук. праць / Держ. Іст. музей УРСР. К., 1986. С. 66–73.
18. Черненко К., Єгорова А. Постанова ЦК КПРС «Про стан і заходи поліпшення лекційної пропаганди» 27 лютого 1978 р. КПРС в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК. 1898 1971.
19. Павленко Г. Прем'єра акторського бенефісу в музеї. Український театр. 1985. № 6. С. 29.
20. Харченко О.В. Становлення та розвиток музеїв художнього профілю України як культурно-освітніх закладів (кін. XIX – поч. XXI ст.) : дис. ... канд. іст. наук : 26.00.05 / Національна академія наук України, Київ, 2016. 322 с.
21. Методи побудови експозицій: Музейна експозиція: URL: https://studopedia.com.ua/1_19657_metodi-pobudovi-ekspozitsiy.html (дата звернення: 25.11.2020).
22. Сошнікова О. М. Соціокультурний потенціал музейної комунікації:

URL: <http://museum.kh.ua/academic/sumtsov-conference/2011/article.html?n=46>
(дата звернення: 15.11.2020).).

23. Музеезнавство: основні напрями роботи музеїв. URL: https://pidruchniki.com/20080215/kulturologiya/osnovni_napryami_roboti_muzuv.
(дата звернення: 24.11.2020).

24. Про музеї та музейну справу: Закон України від 29.06.1995 р. № 249/95-ВР, ВВР. 1995. № 25.

25. Облік музейних предметів: URL: https://studopedia.com.ua/1_281991_oblik-muzeynih-predmetiv.html (дата звернення: 26.11.2020).

26. Дацків І. Б. Втрати Україною історико-культурних цінностей під час Другої світової війни : автореф. дис. ... на здоб. н. ступ. к. іст. н.: 07.00.01. Чернівці, 2001. 20 с.

27. Нарановська Б. Експозиційна робота у діяльності музею: Historical and cultural studies: 2015. Vol. 2, Num. 1. С. 13–17.

28. Тернопільський обласний краєзнавчий музей. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Тернопільський_обласний_краєзнавчий_музей.

29. Белофастова Т. Ю. Педагогічні засади діяльності музею як соціально-культурного центру: дис. ...к. пед. н.: 13.00.06 / Київський національний університет культури та мистецтв. К., 2003. 192 с.

30. Композиція у творах образотворчого мистецтва. Реферат: <http://osvita.ua/vnz/reports/culture/30327/> (дата звернення: 23.11.2020).

31. Елігулашвілі М., Афанасьєв М. та ін. Неформальна освіта в музеї: практичні поради з досвіду застосування. Херсон: Гілея, 2013. 79 с.

32. Ботякова О. Семья как особая категория музейного посетителя: Музей. 2008. № 12. С. 70–75.

33. Перцев Д. Г. Современные технологии оптической памяти и перспективы развития музейной информатики. СПб, 1992. 60 с.

34. Актуальні проблеми теорії і практики музейної та пам'яткоохоронної діяльності: зб. наук. пр. (за мат. круглого столу). К. : НАКККиМ, 2013. 208 с.

35. Освітня діяльність // Вікіпедія – вільна енциклопедія. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%8F_%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C. (дата звернення: 27.10.2020).

36. Бабенко Ю. А. Вільний час і дозвілля української молоді в умовах нової соціокультурної реальності // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2013. № 2. С. 74–79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdakkkm_2013_2_21.

37. Мармоза А. Т. Теорія статистики : підручник. 2-ге вид., перероб. та доп. К.: Центр навчальної літератури, 2013. 592 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Методика «Рівень готовності» *

Мета. Встановити рівень готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

Методика має структуру особистісного опитувальника, складається з трьох блоків тестових завдань, які відповідають критеріям, показникам та рівням готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

Блоки тестових завдань – три анкети, кожна з яких складаються із 10 запитання, на які потрібно обрати один із варіантів відповіді «а», «б», «в» або дати власні відповіді на поставлені запитання, для яких не передбачено варіантів відповідей.

Тестування. Для студентів вищих навчальних закладів. Відповіді будуть використані в наукових цілях. Дякуємо за роботу.

Інструкція. Для визначення рівня готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи необхідна ваша особиста участь. Вам пропонується відповісти на ряд запитань структурованих в три анкети – блоки даної методики, обравши один із варіантів відповіді «а», «б», «в» та давши власні відповіді на поставлені запитання, для яких не передбачено варіантів відповідей.

№ с/п	Питання	Відповіді
1	2	3
<i>Мотиваційно-цільовий блок – анкета № 1</i>		
1.	Ви хочете оволодіти навичками та вміннями проведення культурно-освітньої роботи?	а) так б) іноді в) ні
2.	Які емоції ви відчуваєте при проведенні культурно-освітньої роботи?	а) позитивні б) нейтральні в) негативні
3.	Яка роль культурно-освітньої роботи у вашій майбутній педагогічній діяльності?	а) без неї неможливо б) вона має значення тоді, коли необхідно здобути якусь важливу

		для себе інформацію в) вона непотрібна
4.	Ви засмучуєтесь, якщо з будь-якої причини пропускаєте заходи культурно-освітнього спрямування?	а) так б) іноді в) ні
5.	Ви хотіли б знати більше форм проведення культурно-освітньої роботи?	а) так б) іноді в) ні
6.	Чи повинні викладачі володіти навичками проведення культурно-освітньої роботи?	а) так б) іноді в) ні
7.	Як ви ставитеся до застосування культурно-освітньої роботи у навчальному процесі?	а) позитивно б) байдуже в) негативно
8.	Ви вважаєте культурно-освітню роботу ефективною?	а) так б) іноді в) ні
9.	Ви вважаєш, що проведення культурно-освітньої роботи дає можливість підвищити загальну культуру особистості?	а) так б) іноді в) ні
10.	Чи пов'язані ваші інтереси і захоплення у вільний час з проведенням культурно-освітньої роботи?	а) так б) іноді в) ні
<i>Інформаційно-методичний блок – анкета № 2</i>		
11.	Чи достатньо рівня знань про особливості культурно-освітньої роботи для вашої професійної діяльності?	а) так б) не знаю в) ні
12.	Як часто ви займаєтесь набуттям нових знань і умінь щодо проведення культурно-освітньої роботи?	а) часто б) інколи в) дуже рідко
13.	Ви багато читаете додаткову літературу про особливості проведення культурно-освітньої роботи?	а) постійно багато б) іноді багато, іноді нічого не читаю в) мало або зовсім не читаю
14.	Чи володієте ви навичками проведення культурно-освітньої роботи?	а) так б) іноді в) ні
15.	Яким формам проведення культурно-освітньої роботи Ви віддаєте перевагу?	а) екскурсії б) відвідування музеїв, бібліотек, театрів

		в) круглі стори та тематичні зустрічі
16.	Чи приймаєте ви участь у віртуальних культурно-освітніх проектах?	а) так б) іноді в) ні
17.	Чи вмієте ви самостійно планувати культурно-освітню роботу?	а) так б) частково в) ні
18.	Ви уникаєте культурно-освітньої роботи, якщо це можливо?	а) так б) іноді в) ні
19.	Чи готові ви долати труднощі в організації культурно-освітньої роботи?	а) так б) іноді в) ні
20.	Якої допомоги ви потребуєте під час проведення культурно-освітньої роботи?	а) ґрунтовної б) епізодичної в) не потребую
Діяльнісно-творчий блок – анкета № 3		
21.	Чи вважаєте Ви, що культурно-освітня робота підвищує рівень загальної культурни особистості?	а) так б) іноді в) ні
22.	Ви володієте навичками проведення культурно-освітньої роботи?	а) так б) слабо в) ні
23.	Проведення культурно-освітньої роботи підвищує інтерес до культурної спадщини та національних надбань?	а) так б) іноді в) ні
24.	Чи потрібно майбутнім викладачам вчитися проводити культурно-освітню роботу?	а) так б) іноді в) ні
25.	Як часто ви проводите культурно-освітню роботу у своїй професійній діяльності?	а) систематично б) іноді в) не застосовую
26.	Як часто Ви проводите культурно-освітню роботу?	а) часто б) рідко в) не використовую
27.	Чи носить ваша культурно-освітня робота систематичний характер?	а) так б) час від часу в) ні
28.	Назвіть за 5 секунд 10 термінів, пов'язаних із особливостями проведення культурно-освітньої роботи.	
29.	Назвіть якомога більше форм проведення культурно-освітньої роботи.	
30.	Назвіть свої ідеї з приводу реалізації культурно-освітньої роботи.	

Обробка результатів. Для визначення рівня готовності майбутніх викладачів пзакладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи відповіді оцінюються так: за кожний варіант відповіді «а» ставиться 2 бали, за варіант «б» – 1 бал і за відповідь «в» – 0 балів. Питання для яких не передбачено варіантів відповідей, оцінюються так: за кожне правильно і в повному обсязі виконане завдання, досліджуваний отримує 2 бали; за кожне правильно, але не повністю виконане завдання – 1 бал; за кожне не виконане завдання – 0 балів. В результаті отримані бали підсумовуються.

Відповідність балів, набраних учасниками експерименту рівням готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи:

0-20 балів – низький рівень готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

21-40 балів – середній рівень готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

41-60 балів – високий рівень готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи.

**Анкета дослідження ефективності моделі формування готовності
майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи**

Шановний студенте!

1. Чи познайомилися ви з новими формами проведення культурно-освітньої роботи під час освоєння запропонованої моделі? (Підкресліть правильну відповідь)

- так (5 балів)
- в основному, так (4 бали)
- хотілося б більше (3 бали)
- важко відповісти (2 бали)
- ні (1 бал)

Що саме було новим?

Що саме було цікавим?

Що вам сподобалося найбільше?

Що вам не сподобалося?

2. Як ви засвоїли навички проведення культурно-освітньої роботи? (Підкресліть правильну відповідь)

- глибоко та ґрунтовно (4 бали)
- майже повністю (3 бали)
- задовільно (2 бали)
- не засвоїв (1 бал)

Який матеріал був найскладнішим?

3. Яка інформація найбільш значуща для підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти до культурно-освітньої роботи?

4. Чи підвищилася ваша підготовленість до проведення культурно-освітньої роботи у процесі опанування моделі? Як саме?

5. Чи будите ви використовувати отриманні знання у своїй професійній діяльності? (Підкресліть правильну відповідь)

- цілком (4 бали)
- в основному (3 бали)
- сумніваюся (2 бали)
- ні (1 бал)

6. Що необхідно додати у модель чи виключити з неї?

7. Висловіть свою думку щодо задоволення від опанування моделі. (Підкресліть правильну відповідь)

- цілком задоволений (4 бали)
- в основному задоволений (3 бали)
- не зовсім задоволений (2 бали)
- не потрібна така модель (1 бал)